

Сахов Ербол Елемесович
Оспанов Жанадил Жумадилович^{[P]_{SEP}}
Курбанбаев Жасулан Бектасович

Асық ойындары

Авторлық бағдарлама

2022

Мазмұны

Түсінік хат	3
Күнтізбелік-тақырыптық жоспар	4
Қосымша ресурстар	12
Қорытынды.....	93
Пайдалаған әдебиеттер.....	96

Түсінік хат

Бағдарлама бағыты: Ұлттық

Тәрбие бағыты: Асық ойынының түрлерін үйрету арқылы эстетикалық, патриоттық, тәрбие беру.

Мақсаты: Ұлттық асық ойынын жандандырып, жоғары деңгейде оқушылардың ұлттық ойынға қызуғушылығын қалыптастыру.

Міндеттері:

- Мектеп базасында дене тәрбиесі сабағында алған білімдерін шыңдап шеберліктерін қосымша білім беру арқылы әрі қарай дамыту оқушының дарынын ашу.

- Асық жетік меңгере алатын тұлға қалыптастыру.

- Асық ойыны сондай-ақ ептілікке, мергендікке, ұқыптылыққа, сергектікке баулу, ұлттық білуге аттыру.

- Қазіргі ұрпақтың санасына алыстап бара жатқан бабаларымыздың ұлттық ойын түрлерін әсіресе асық ойынын жандандыру.

"Асық ату" бағдарламасында жыл бойына 34 сағатқа аптасына 1 сағаттық бағдарлам

Бағдарламаның өзектілігі: Мектеп оқушыларының патриоттық сезімін ояту. Отанға сүйіспеншілігі мол, білімді және білекті тұлға қалыптастыру үшін асық ойындары арқылы сабақта және сабақтан тыс ықпалдастырылған жүргізу қажеттілігі туып отыр. Асық ойыны баланың жастайынан жүйке жүйелерін шыңдап, оларды дәлдікке, ұстамдылыққа, байсалдылыққа тәрбиелейді. Осындай қасиеттері болмаса, адам ойында да, өмірде де көздеген мақсатынан шыға бермейді.

Бағдарламаның жаңашылдығы:

Халқымыздың ұлттық жаңғырта отырып, заманауи технология бойынша ұрпақ бойына дарыту;

- ұлттық, патриоттық, эстетикалық тәрбие берудің инновациялық негіздерін қалыптастыру, бағдар беру

Оқушы асық ойынын ойнау барысында нәтиже:

- Асық ойнау барысында ойлау қабілетін арттырады;

- Асық ойыны арқылы негізгі пән аралық байланыс жолға қойылады;

- Ойындар арқылы логикалық жылдам

- Ұлттық білімдік қозғалыс дамуымен бір мезгілде дағдылары да

.

**«Асық ойыны» факультативтік бағдарлама
(34 сағат)
1-сынып**

1 сынып оқушыларына арналған сағаттар кестесі.

Бағдарлама түрі	Сынып	Оқу тоқсандары				Жылдық
		I	II	III	IV	
Үйірме Ұлттық «Асық»	1 сынып	8	8	10	8	34

1. Теориялық «Асық тарихы». (1 сағат)

2. Сабақтың Асықпен танысу «Тәйкі» түрі . (3 сағат) А) сабағы (1

сағат)

Ә) сабағы *(1 сағат)*

Б) сабағы *(1сағат)*

3. Сабақтың тақырыбы: Асық «Бүк», Шік» түрі (3 сағат) А)

сабағы *(1 сағат)*

Ә) Бекіту сабағы *(1 сағат)*

Б) сабағы *(1 сағат)*

4. Сабақтың тақырыбы: Қыз балаларға ойын

«Бес асық» «Бірлік» асықты алу тәсілдері (1 сағат) А)

сабағы *(1 сағат)*

5. Сабақтың тақырыбы: «Өз таңдау» әдісі сағат) А)

сабағы *(1 сағат)*

Ә) сабағы *(1 сағат)*

6. Сабақтың тақырыбы: «Асықты тигізу» әдісі (2 сағат)

А) сабағы *(1 сағат)*

Ә) сабағы *(1 сағат)*

7. Сабақтың тақырыбы: Қыз балаларға ойын

«Бес асық ойыны асықты алу тәсілдері (1 сағат)

А) сабағы *(1 сағат)*

8.Сабақтың тақырыбы: «Сақаларды иіру» (3 сағат)

- A) сабағы (1 сағат)
- Ә) сабағы (1 сағат)
- Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)

9.Сабақтың тақырыбы: «Асық ойынының әдіс-тәсілдері» (3 сағат)

- A) сабағы (1 сағат)
- Ә) сабағы (1 сағат)
- Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)

10.Сабақтың тақырыбы: «Бір табан» ойыны» (3 сағат)

- A) сабағы (1 сағат)
- Ә) сабағы (1 сағат)
- Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)

11.Сабақтың тақырыбы: Қыз арналған ойын

«Бес Үштік» әдісі асықты алу тәсілдері (1 сағат)

- A) сабағы (1 сағат)

12.Сабақтың тақырыбы: «Үш » ойыны» (3 сағат) A)

- сабағы (1 сағат)
- Ә) сабағы (1 сағат)
- Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)

13.Сабақтың тақырыбы: «Асықты шерту» әдісі (2 сағат)

- A) сабағы (1 сағат)
- Ә) сабағы (1 сағат)

14.Сабақтың тақырыбы: «Асық ойнау» әдісі (2 сағат) A)

- сабағы (1 сағат)
- Ә) сабағы (1 сағат)

15.Сабақтың тақырыбы: Қыз арналған ойын

«Бес ойыны «Төрттік» әдісі асықты алу тәсілдері сағат) A)

- сабағы (1 сағат)

16.Сабақтың тақырыбы: «Асықты ату жаттығулары» әдісі (3 сағат)

- A) сабағы (1 сағат)
- Ә) сабағы (1 сағат)
- Б)Жетілдіру сабағы (1 сағат)

«Асық ойыны» факультативтік бағдарламасы

Күнтізбелік-тақырыптық жоспар

(1-сынып)

№	Тақырыбы	Сағат саны	Орындалуы	
			теория	тәжірбие
1 тоқсан сағат)				
1.	Кіріспе ««Асық тарихы».	1	Әдісін түсіндіру	Әңгімелеу
2.	Асықпен танысу. Алшы түрі. Тәйке	3	Әдісін түсіндіру	Көрсету
3.	Асық Бүк Шік түрі	3	Әдісін түсіндіру	Көрсету
4.	Бес асық ойыны «Бірлік»	1	Түсіндіру	Жаттығу
2 тоқсан сағат)				
1.	Өз таңдау.	2	Әдісін түсіндіру	Көрсету
2.	Асықты асыққа	2	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
3.	«Бес асық» ойыны «Екілік»	1	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4.	Сақаларды	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
3 тоқсан сағат)				
1.	Асық әдіс-тәсілдері	3	Әдісін түсіндіру	Көрсету
2.	«Бір табан» ойыны	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
3.	«Бес асық» «Үштік»	1	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4.	«Үш табан» ойыны	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4 тоқсан сағат)				
1.	Асықты шерту әдісі	2	Әдісін түсіндіру	Көрсету
2.	Асық ойнау	2	Әдісін түсіндіру	Жаттығу

3.	Бес асық ойыны «Төрттік»	1	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4.	Асықты ату жаттығулары	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу

**«Асық ойыны» факультативтік бағдарламасы
(34 сағат)**

2-сынып оқушыларына арналған сағаттар кестесі

Бағдарлама түрі	Сынып	Оқу т оқсандары				Жылдық
		I	II	III	IV	
Үйірме Ұлттық «Асық»	1 сынып	8	8	10	8	

**«Асық ойыны» факультативтік бағдарламасы
(34 сағат)
2-сынып**

1. Теориялық «Асық балаға тәрбиелік маңызы» (1 сағат)
2. Сабақтың тақырыбы: Асық «Омпы», «Шоңқы» ойыны (3 сағат). А) сабағы (1 сағат)
 Ә) сабағы (1 сағат)
 Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)
3. Сабақтың тақырыбы: Қыз балаларға арналған ойын «Бес ойыны «Жалақ» ойыны асықты алу тәсілдері (2 сағат) А) сабағы (1 сағат)
 Ә) сабағы (1 сағат)
4. Сабақтың тақырыбы: «Асық ойыны барысында қолданылатын құралдар мен әдістер» ойыны: (3 сағат)
 А) сабағы (1 сағат)
 Ә) сабағы (1 сағат)
 Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)

5. Сабақтың тақырыбы: ««Алшы» (2 сағат) А)
сабағы (1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
6. Сабақтың тақырыбы: ««Бәйге» ойыны (3 сағат)
А) сабағы (1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)
7. Сабақтың тақырыбы: Қыз балаларға арналған ойын
«Бес асық» «Алақан» асықты алу тәсілдері (1 сағат)
А) сабағы (1 сағат)
8. Сабақтың тақырыбы: ««Ханталапай» ойыны (3 сағат)
А) сабағы (1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)
9. Сабақтың тақырыбы: «Асық ойынының әдіс-тәсілдері» (3 сағат)
А) сабағы (1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)
10. Сабақтың тақырыбы: «Тас сағат) А) сабағы
(1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
Б) сабағы (1 сағат)
11. Сабақтың тақырыбы: Қыз балаларға арналған ойын
«Бес ойыны «Алмастыру» асықты алу тәсілдері (2 сағат)
А) сабағы (1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
12. Сабақтың тақырыбы: «Мерген» ойыны (2 сағат)
А) сабағы (1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
13. Сабақтың тақырыбы: Асық ережелері (1 сағат) А) сабағы
(1 сағат)
14. Сабақтың тақырыбы: «Шеңберден» ату жаттығулар сағат)
А) сабағы (1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
Б) Жетілдіру сабағы (1 сағат)
15. Сабақтың тақырыбы: Асық ережелері (1 сағат) А) сабағы
(1 сағат)

16.Сабақтың тақырыбы: Қыз балаларға арналған ойын
Бес асық ойыны Үндемес алу тәсілдері (1сағат)
А) сабағы (1 сағат)

16. Сабақтың тақырыбы: «Бес ойыны (3 сағат) А)
сабағы (1 сағат)
Ә) сабағы (1 сағат)
Б) сабағы (1 сағат)

**«Асық ойыны» факультативтік бағдарламасы
(34 сағат)
2-сынып оқушыларына арналған бағдарлама**

№	Тақырыбы	Сағат саны	Орындалуы	
			теория	тәжірбие
1 (8 сағат)				
1	Асық балаға тәрбиелік маңызы	1	Әдісін түсіндіру	Әңгімелеу
2	Асықтың атаулары «Омпы»,	2	Әдісін түсіндіру	Көрсету
3	Бес асық ойыны «Жалақ»	2	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4	Асық ойыны барысында қолданылатын құралдар мен әдістер	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
2 (8 сағат)				
1	«Алшы» ойыны	2	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
2	«Бәйге» ойыны	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу

3	«Бес асық» ойыны «Алақан»	1	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4	«Ханталапай»	2	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
3 тоқсан (10 сағат)				
1	Асық әдіс-тәсілдері	3	Әдісін түсіндіру	Көрсету
2	«Тас ойыны	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
3	«Бес ойыны «Алмастыру»	2	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4	«Мерген» ойыны	2	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4 тоқсан (8 сағат)				
1	Асық ережелері.	1	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
2	Шеңберден ату жаттығуы	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
3	Бес асық ойыны Үндемес	1	Әдісін түсіндіру	Жаттығу
4	«Бес ойыны	3	Әдісін түсіндіру	Жаттығу

«Асық ойыны» факультатив бағдарламасы
(аптасына 1 сағаттан, сағат саны - сағат)

Асық ойынының жылдық жұмыс жоспары

			I-тоқсан										II-тоқсан										III-тоқсан										IV-тоқсан															
№	Оқу бағдарламасы	сағат саны	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34												
1	Теориялық сабақ. Асық ойынының тәрбиелік маңызы	1 *																																														
2	"Алшы ,Тәйкі» ойыны "	4		ү	б	ж																																										
3	Бүк», «Шік» ойыны	4					ү	б	ж																																							
4	"Бір табан"ойыны	3										ү	б	ж																																		
5	"Омпы"ойыны	3												ү	б	ж																																
6	"Үш табан" ойыны	3															ү	б	ж																													
7	"Бәйге"ойыны	4																			ү	б	ж																									
8	"Бес	3																								ү	б	ж																				
9	"Шеңбер" ойыны	3																										ү	б	ж																		
10	«Мерген» ойыны	3																														ү	б	ж														
11	"Тас ойыны	3																																									ү	б	ж			
	Білім	34	*	*			*				*			*			*			*		*			*			*		*		*		*		*		*		*		*		*		*		*

Қосымша 1

Асық ату ойыны «Бес ойынының»

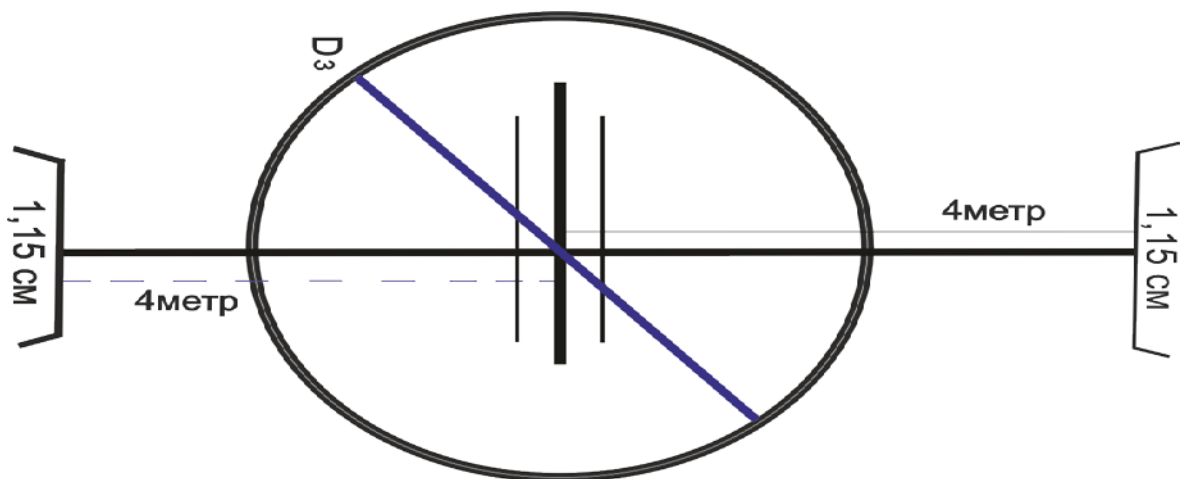
1.1 «Бес табан» ойыны R3 (ø300см) шеңберде ойналады, шеңбердің ,ату сызығының , көн сызығының ені (2-3см) болуы тиіс,шеңбердің екі жағындағы ату сызық (асық тігілген көнен қашықтығы) 3 метр оңға және солға сызылады.

-Шеңбердің сыртқы негізгі қима кіші сызық ұзындығы15см және 45С градус белгі сызығы болуы тиіс. ортасына көн сызығы (115см) сызылады және оған екі жағынан паралелль сызық (15см) түседі және 13 асық тігіледі, бірінші болып 7 асықты атып алған команда немесе жеңімпаз

- Әр команда үш ойыншыдан тұрады. **1-сақа, 2-сақа,**

1.2 Ату кезеңін төреші сақаларды иіру арқылы анықтайды және жалпы ойын кезеңдерінде таза 15 минутта уақыт тоқтайды, тең есеп тіркелген жағдайда қосымша 3 минут беріледі. Ойын 2 жеңіске дейін жалғасады.Ойынға қатысушылар ату сызығынан (115см) кезек бойынша шеңбердің ішіндегі көндегі асықтарды атады. Мұнда көнге тігілген кеней асықтардың арасы бір сақа тең болуы және алшысы жағынан бүк , шік болып тігіледі.

1.3 Ату кезінде сақа тиген кеней асық шеңбер сызығынан өтуге міндетті, егер асықты сызықтан шығарып алса ойыншыға мүмкіндік береді, төреші ойыншыға шеңбердің R3 сыртынан яғни белгіленген ортадағы сызықтан көндегі кеней асықтарды атуға рұхсат береді, атқан асығы шеңберден шықса ,ойын ары жалғасын табады, шығара алмаса кезек ату сызығынан қарсылас ойыншыға беріледі.

**БЕС АСЫҚ ОЙЫНЫ
ЕРЕЖЕСІ
(Қыздар, ойыны)**

Әр ойыншыда бес асықтан болады. Асықтың салмағы (11гр. ені 2см; ұзындығы 3.5см) кем болмауы керек, (ұсақ малдың асығы ойын алаңына қатыстырылмайды) ал жоғары болуына рұқсат. Асықтар сіңірінен жақсылап тазартылған болсын. Төрт асық бір түспен, хан басқа түспен боялады. Түстерді таңдау ойыншының өз еркінде. Ойыншының киім нысаны спорт үлгісінде немесе ұлттық үлгіде болуы шарт, мәсі немесе

Ойын мазмұны. Ойын кезегі асықтарды иіру арқылы анықталады. Асығы алшысынан түскен ойыншы ойнау кезегіне ие болады. Бірінші ойыншы ойынның ережесін бұзғанша Кейін ойынға екінші, үшінші ойыншы кезегімен кіріседі. 6 ж., 7 ж., 12 және ұпайдан басқа ойындар бір қолмен ойналады. Ойыншы жерден (кілемнен) асықтарды алғанда, асық алатын қолы басқа асықтарға тимеуі және кілемде жатқан ойын асықтары бір- біріне тимеуі керек және де асықтарды иірген кезде, ойнап жатқан кездерде қол да, асықтар да дене мен киімге жанаспауы керек. Екінші қолы тізесінің үстінде болуы шарт. Әр жаттығудан кейін ойынды бекіту. Әр жаттығуда хан бірден алынады, басқа жағдайда ойын кезегі келесі ойыншыға өтеді. Егер ойын барысында ереже бұзылса, кезек келесі ойыншыға беріледі. Ойын жалғасы әрекеттің бұзылған жерінен басталады.

1. «Бірлік». Ойыншы кілемге бес асықты иіріп тастайды, міндетті түрде ханды алады, (Хан ойын жүргізетін негізгі асық болып есептеледі). Ойыншы ханды жоғарыға лақтырып, кілемде жатқан асықтардың бірін алып, лақтырған ханды қағуы керек. Хан қайта жоғары лақтырылып, кілемдегі шашылған асықтардың екіншісі, үшінші, алынады.

2. **«Екілік».** Бес асық шашылады. Хан жоғарыға лақтырылып, кілемнен екі асық алынады да бірліктегідей лақтырылған хан қағылып алынады. Кейін тағы екеуі алынады. Кілемнен алынған асықтар бөлек жиналады.

3. **«Үштік».** Бес асық шашылады. Хан жоғарыға лақтырылып, кілемнен үш асық алынады. Хан қайта қағылады. Кілемде қалған жалғыз асық ханды жоғары лақтырып, бөлек алынады, хан қайта

4. **«Төрттік».** Барлық бес асықты алақанда ұстайды. Хан жоғарыға лақтырылып, қалғандары бірден кілемге қойылады да лақтырылған асық қағылып алынады. Кейін хан жоғарыға лақтырылып, төртеуі жиылып алынып, лақтырылған хан қағылады.

5. **«Жалақ».** Барлық асықтар алақанға жиналады, хан жоғары лақтырылып, қалған төрт асықты қапсыра ұстап, сұқ саусақ үш немесе бес рет (келісім бойынша) алға немесе артқа қарай үйкеліп кілемге жалатылады, шамалап 5 см (ерсілі – қарсылы үйкеуге, кілемді нұқуға болмайды). Ханды құлатпай қағып алу керек.

6. **«Алақан».** Асықтар кілемге шашылады, қолдың алақаны үстіне қаратылып, кілем үстіне сырт жағымен қойылады, хан жоғарыға лақтырылып, кілемдегі асықтардың біріншісі алынып, алақанға қойылады, хан қайта қағылады. Екінші, үшінші, төртінші асық та осылай ойналады, соңында ханды алақанға қоямыз. Асықтар алақанға ғана жиналады, егер білезіктің үстіне қарай асықтың тұмсығы болса да шығып кетсе қатеге есептеледі.

7. **«Төрт бұрыш».** Төрт асық шаршы бойынша (шамамен 20*20см. ересектер, 15*15см. жасөспірімдер) қойылады. Ойыншы асығын жоғарыға лақтырып, шаршылай тігілген асықтарды бірден жинап, лақтырылған асықты қағып алуы

8. **«Алмастыру»** Асықтар кілем үстіне шашылады. Хан жоғарыға лақтырылып, кілемнен бір асық алынып, лақтырылған асық қағылады. Ойыншының қолында екі асық болады. (Хан екінші қолдың көмегінсіз алға яғни саусақтарға ауыстырылады). Ол жоғарыға лақтырылып, қолда қалған екіншісі кілемде жатқан басқа асықпен алмастырылады да лақтырылған хан қағылып алынылады. Осылайша, асықтарды алмастыра отырып, олар бір жерге жинастырылады. Соңында хан жоғары лақтырылады, қолға төрт асық жиналып алынады да хан қайта

9. **«Үндемес»** Бірліктегі әрекет қайталанады, бірақ лақтырылған асықты ұстар кезде қалғандары бір-біріне соқтығысып сартылдаған немесе т.б дауыс шығармауы керек.

10. **«Сарт-сұрт».** Бірліктегі әрекет қайталанады, бірақ лақтырылған асықты ұстар кезде, асықтар бір-біріне тиіп, екі рет – сұрт еткен дыбысы естілуі тиіс.

11. **«Қаршу».** Асықтар шашылады. Хан жоғарыға лақтырылады. Кілем үстінде шашылып жатқан асықтардың біреуін көтеріп, түсіп келе жатқан ханды үстінен қаршып қағу керек. Сонда қолда екі асық болады. Көтерілген асықты бөлек жинаймыз. Ханды лақтырып, қалған асықтарды бір-бірлеп теріп, келе жатқан ханды қаршып қағып отыру керек.

12 «Нәби». Ойыншы сол қолының бас бармағы және саусағының көмегімен «дарбаза» құрады, оң қолмен құрылған «дарбазаның» үстінен асыра алдыңғы жаққа шашады. Хан жоғарыға лақтырылады, ал қалған асықтарды бір- бірден сыдыртып «дарбазаның» астымен қолдың арғы жағына өткізіп барып лақтырылған ханды құлатпай қағу керек. Осылайша «дарбазаға» барлық кезекпен енгізіледі. әрекетте ереже ойыншы тағы бір асық таңдайды – «ағалық» («нәби»). Бұл ең жақыны немесе алыс асық болуы мүмкін, ол туралы ойынның бас кезінде келісіледі. Ол «дарбазаға» ең соңғы болып кіргізіледі. Бұл асықты қарсыласы таңдайды.

«Бес асық» жарысында толтырылатын хаттама үлгісі

Коман	Аты-	1	2	3	4	5	6	Ұпай	Жалпы есеп		Ұпай	6	5	4	3	2	1	Аты-	Кома н да
Алматы қаласы		1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1		Астана
		2	2	2	2	2	2					2	2	2	2	2	2		
		3	3	3	3	3	3					3	3	3	3	3	3		
		4	4	4	4	4	4					4	4	4	4	4	4		
		5	5	5	5	5	5					5	5	5	5	5	5		
		6	6	6	6	6	6					6	6	6	6	6	6		
		7	7	7	7	7	7					7	7	7	7	7	7		
		8	8	8	8	8	8					8	8	8	8	8	8		
		9	9	9	9	9	9					9	9	9	9	9	9		
		10	10	10	10	10	10					10	10	10	10	10	10		
		11	11	11	11	11	11					11	11	11	11	11	11		
		12	12	12	12	12	12	12					12	12	12	12	12		
		1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1		
		2	2	2	2	2	2					2	2	2	2	2	2		
		3	3	3	3	3	3					3	3	3	3	3	3		
		4	4	4	4	4	4					4	4	4	4	4	4		
		5	5	5	5	5	5					5	5	5	5	5	5		
		6	6	6	6	6	6					6	6	6	6	6	6		
		7	7	7	7	7	7					7	7	7	7	7	7		
		8	8	8	8	8	8					8	8	8	8	8	8		
		9	9	9	9	9	9					9	9	9	9	9	9		
		10	10	10	10	10	10					10	10	10	10	10	10		
		11	11	11	11	11	11					11	11	11	11	11	11		
		12	12	12	12	12	12	12					12	12	12	12	12		
		1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1		
		2	2	2	2	2	2					2	2	2	2	2	2		
		3	3	3	3	3	3					3	3	3	3	3	3		
		4	4	4	4	4	4					4	4	4	4	4	4		
		5	5	5	5	5	5					5	5	5	5	5	5		
		6	6	6	6	6	6					6	6	6	6	6	6		
		7	7	7	7	7	7					7	7	7	7	7	7		
		8	8	8	8	8	8					8	8	8	8	8	8		
		9	9	9	9	9	9					9	9	9	9	9	9		
		10	10	10	10	10	10					10	10	10	10	10	10		
		11	11	11	11	11	11					11	11	11	11	11	11		
		12	12	12	12	12	12	12					12	12	12	12	12		

«ТАС ОЙЫНЫ» онлайн

Ойын ережесі. Тасқала ойыны бес мүмкіндіктен тұрады. Ойыншы әр мүмкіндігінің асықты атып шығаруына байланысты. Ойын үй жағдайында өтетіндіктен асықты тігетін алаң А4 фармат қағазы көлемінде құрылады алып ортасындағы көнге тігіледі , А4 парағын периметр бойы ішке 3см аралықта сызықпен сызылады көнге 9 асықты қала сияқты яғни бірінші қабат 4 асық екі асық көлденеңнен оң және сол жағынан (алшы тұрысымен) тігіледі оның үстіне ,яғни екінші қабат 3 асық қырымен (алшы тұрысымен) тігіп , ал екі асықты 3 қабатқа (бүк тұрысымен) бүйірімен болмасама мұртымен жағымен тігіледі.

Ойын ережесі. Тасқала ойыны бес мүмкіндіктен тұрады. Ойыншы әр мүмкіндігінің асықтарды атып шығаруына байланысты ұпай жинайды.Сақамен алаңдағы тігілген асықты атқанда алаңның сыртқы сызықтан шығарса **1 асыққа** (2 ұпай) алады, ал А4 парағының белгіленген 3 см алаң сызығы үстінде қалса **1 асыққа** (1 ұпай) алады. Ал ішкі белгіленген сызықта яғни көн алаңында қалып қойса ұпай берілмейді

Мысалы: Ойыншы бірінші мүмкіндікте 4 асықты А4 қағазынан сыртқы сызықтан атып шығарса ,ал белгіленген 3 см алаң сызығы үстінде 2 асық қалса яғни $(4 \times 2) = 8 \text{ ұпай}$, $(2 \times 1) = 2 \text{ ұпай}$ жалпыұпай: $8 + 2 = 10 \text{ ұпай}$.

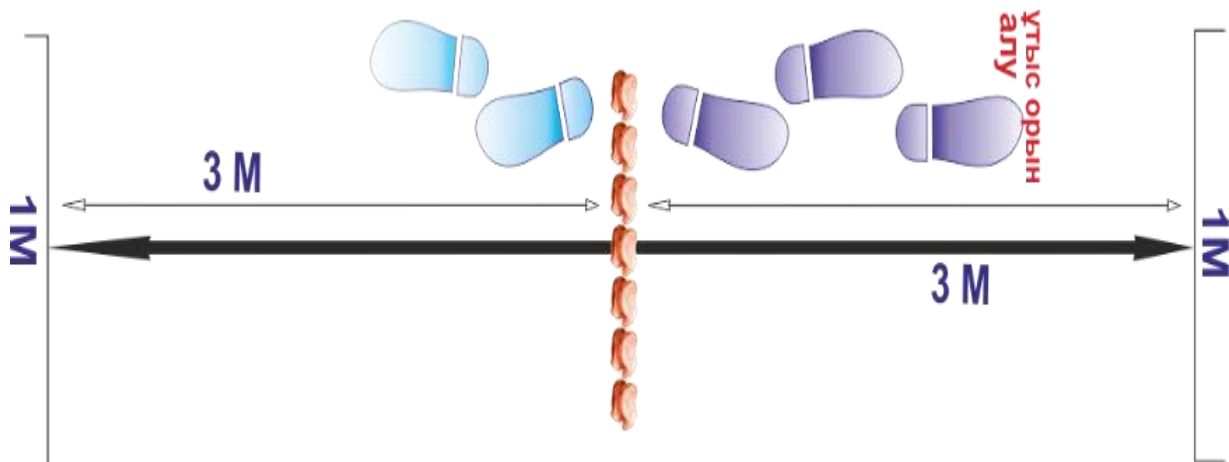
Ойын барысында ойыншылардың ұпайлары тең түсіп жатса: ойыншыларға бір мүмкіндік беріледі, ал ол ойында да тең түссе иіру арқылы шешіледі

Ойыншының киімі: өзіне бөгет жасамайтын ұлттық нақыштағы киім, бас киітәқия немесе спорттық

«Үш табан» ойыны ережесі

Ойынға екі немесе оданда көп ойыншы қатысады. 5-6 ойыншы ойнаған қызықтырақ. Әр ойыншыда көнге тігетін үш (асық санын қалауыңызша өзгерте аласыз, тым көп болмағаны жақсы 3-5 аралығы) асық және бір сақа болуы шарт. Көнге әр ойыншы бір-бір асықтан тігеді. Ойыншылар кезектерін сақаларын күлдіру (басқа аймақтарда басқаша айтылуы мүмкін) арқылы анықталады. Біреуі уысына салған сақаларды шашып жібереді. Кімдікі алшысынан түссе сол бірінші, тәйкесінен түскен екінші кезекте. Егер сақалар олай түспесе қайта шашылады. Ойын реті анықталған соң ойыншылар көндегі асықтарды кезектесіп атады. Көндегі асықты үш табаннан асыра ұшырып жіберген адам ол асықты өзіне алады. Үш табанға жетпесе құлаған жерінде жатқан асықты сол қалпында ата береді. Ойыншыларда бірінші ойынды сызықтан бастағанымен, ойын барысында сақалары түскен жерден атып отырады. Осылайша асықтары таусылып ұтылғанша ойналынады. Сақаны шиіра ату, сүріп орай ату тәрізді әдістер болады.

*«Асық – үлкен халықтық тәрбие.
Ұлтымыздың дәстүрі мәдениетінің бастауы»
Б. Момышұлы*

Асық ойынының шығу тарихына шолу.

Асық пайда Қазақтың ұлттық жалпы қалыптасу кезеңі біздің заманымызға дейінгі VII-IX ғасырлар. Қазақ жеріндегі көшпелі тайпалардың қай-қайсысы болмасын, қай кезеңде дамымасын олар тек өндірістік құралына пайдалануға жарамды тас, ағаш, сүйек тағы басқа табиғи заттар осы дәуірде қалыптасқан ұлт ойындарында қолданылады. Асық - қазақтың ерте заманнан келе жатқан ұлттық спорттық ойындарының бір түрі. Оны қазақтардан басқа қырғыздар, қарақалпақтар, алтайлықтар да ойнады. Жолаушы адамның жолдан аман оралуына асық үйірген. Баласы ұл болса, бесігінің басына бөрінің асығын іледі. Бәле- жаладан аулақ, шымыр-қайратты болсын дегені. Қыз болса, бесігіне еліктің асығын (жабайт) тағады. Сұлу, көрікті болып бойжетсін деп ырымдағаны. Келіні құрсақ салғанда, атасы мен әжесі ырымдап асық жинайды. Онысы – ұл тілегені. Келінге көз тимесін, аман -есен босансын дегенге саяды.

Асық ойыны-қазақ халқының дәстүрлі ұлттық ойыны. Халқымыз асықты қастерлеген. Қазақ халқының ұлттық ойындарының көбі табиғи заттармен ойнауға негізделген. Шаруашылығы мал шаруашылығына негізделгендіктен қазақ халқының ұлттық ойындары да осыған икемделген. Әсіресе, қойды көп өсіргендіктен, балалар ойынының көбі қой асығымен байланысты болып келеді. Сондықтан асық ойындары ұлт ойындарының ішіндегі арыдан келе жатқан көнелерінің бірі болып табылады. Асық ойыны баланың жастайынан жүйке жүйелерін шыңдап, оларды дәлдікке, ептілікке, ұстамдылыққа тәрбиелейді. Асық атудың жарысы ҚР Спорт және дене шынықтыру агенттігінің және ҚР Ұлттық спорт түрлері Қауымдастығымен бекітілген «Асық ойынының ережесі» бойынша өткізіледі. Асық — төрт түлік малдың тілерсегінде болатын, қызметі аса күрделі, буынға біткен шымыр сүйек. Қой, ешкі, сиыр, түйе асығы үлкен-кішілігіне қарамастан бір пішіндес, мүсіндес келеді. Ал жылқы асығы басқа пішінде болады.

Жаугершілік заманда бабаларымыз соғыс стратегиясын, соққы беретін тұсты асықты шашып жіберіп түсіндіріп, жоспарлаған. Есі кірген қазақ балаларының ең алғаш ойнайтыны да осы – асық ойыны. Асықтың түр-түрімен балалар мен үлкендер де қызығып ойнаған (асықты қазіргі баспаларда балалар ойыны деп жүр). Кезінде үлкендер бұл асықпен иіру

арқылы шешілмеген дауларын шешіп ымыраға келген күндері болған.
Асық

төрт түлік малдың ішінде қой-ешкінің тілерсегінде, асықты жілік басында орналасатын шымыр сүйек. Асық сойылған қойдың, арқардың, ешкінің, киіктің асықты жілігінен алынады. Оны шикідей де, піскен күйінде де сіңірінен тазалап, пайдалана береді. Шикі асық салмақты, берік келеді. Аңдардың да тілерсек тұсында Қазақта асық саналады. Есі кірген қазақ ең алғаш ойнайтыны да осы – асық ойыны. Асықтың түр-түрімен балалар мен үлкендер де қызығып ойнаған. Асық – Қазақ балаларының ең сүйікті ойыны Асық ойыны – Қазақ балаларының ең сүйіп ойнайтын ойыны болған. Бұл ойын балаларды мергендікке, төзімділікке баулиды. Қазақтың өмірінде мал шаруашылығы қандай маңызды болғандығының бір дәлелі осы – асық ойыны. Асық уақ малда қой, ешкіде, киікте, тау текеде болады. Асықтың бір кереметі оны ешкім қолдан жасап жатпайды. Табиғи нәрсе. Оның жақсы салмақты түрлерінен сақа жасайды. Қазақта «Қой асығы болғанмен қолыңа жақса сақа тұт, жасы кіші болса да ақылы асса аға тұт» деген мақал бар. Бір нәрсенің дайын екенін білдіретін «**Сақадай сай**» сөз тіркесі де бар. Асықтың Алшы, Тәйке, Бүк, Шік, Омпа деген жақтары болады. Оның ішінде алшы жатысын өте бағалаған. Өмірде жолы болған дәулетті адамдарды «**Асығы алшысынан түсіп тұр**» деп айтқан. Қазақтың ұлттық ойыны ретінде ережесін жазып, спорт ойынына енгізсе, болашақ ұрпақтарымыз бекем, әрі мерген, әрі төзімді қасиеттерге ие болар еді. Біздің ұрпақ осы асық ойынының артықшылығын көзбен көрген ұрпақ. Асық ойнайтын тақыр алаң жасау үшін сауыншы шешелеріміздің сиыр қораларын тазартып беріп, сабақтан бос демалыс кездерінде талай асық ойынының қызығын көруші едік- ау. Сақаны қорғасын құйып және асықты қынаны теріп алы, суға қайнатып, оның суына сақаларымызды бояйтынбыз. Қынамен боялған асықтың түсі өңбейді. Асық – балалар үшін ең қажет ойын.

Қазақы ортада сақалар құнды бұйым ретінде ойыншылардың арасында әртүрлі айырбасқа түсіп отырды. Мысалы, бір сақа екі асыққа айырбасталды. Ал құлжаның сақасы үш асыққа тең болған деген сияқты. Ойыншылар асықтың күтіміне ерекше мән берді. Әсіресе, әртүрлі түске боялған асықтар да жоғары бағаланды. Қазақ әйелдері жүн бояғанда бояудың басыртқысына немесе қалған қалдығына асықтарды салып, сәл қайнатып бояп беретін болған.

Қой асығы жақса - сақа тұт. Жасы кіші
демеңіз, Ақылы асса - аға тұт!
(халық даналығы).

Айталық, асық ойнының «Ұтыс» деп аталатын түрінде әр бала (яғни, әр ойыншы) қайткенде ұтып алу үшін қолынан келген бар амал-тәсілдерін қолданады. Құлыққа да барады, құрмалдық та шалады. Сөйтіп, ойын аяқталғанша, әр ойыншының тұла бойында психологиялық- практикалық процесс жүріп жатады.

Негізі асық ойнының қай түрі болмасын белгілі бір мақсатқа құралады. Қалай болса солай ойнай салуға болмайды. Қалай болса солай ойнаған бала міндетті түрде ұтылады. Ал, ұтылған адамның көңілінің қошы қандай болатыны айтпаса да түсінікті. Бұл - баланың мінез-құлқы мен жалпы даму эволюциясына кері әсерін тигізері сөзсіз. Сондықтан, әр ойын алдында кез- келген ойыншы өзін психологиялық тұрғыдан дұрыстап дайындап алғаны жөн. Бұл - баланы болашақта қандай да істі қолға алмасын, қаруға

Бір қызығы - асық ойнының түрлері көп болған сайын, оның ойнау ережесі де әртүрлі боп келеді. Айталық, асық ойнының бір түрін бір-бірімен көрші отырған ауылдың балалары әртүрлі ойнайтын да кез болады. Ал, ол кездегі ауыл балаларының ойнайтын асық ойнының түрлері мыналар: «Ұтыс» (бұл ойынның «Әлші», «Тәйкі» деген екі түрі бар), «Арқаласпақ», «Ханталапай», «Хан болып шық», «Бес асық», «Атжарыс» т.б

Анықтама

Асық ойыны – қазақ ежелгі тараған ұлттық түрлерінің бірі. Оны көшпелі этномәдени өмір тудырған төлтума өнер деп танымыз. Ойынның басты объектісі де, құралы да – асық. Аталмыш әсіресе балалар арасында тараған. Оларды ептілікке, мергендікке, ұқыптылыққа, сергектікке баулитын тәрбиенің көзі. Тіліміздегі, *қой асығы деменіз, жақса сақа ғой* немесе *асығы алишысынан түсті..*, т.б. тегін айтылмаса керек. Сондай-ақ қазақтар жақсы көрген жасты: *алтын асықтай* немесе *киіктің асығындай шымыр* деп атайтын үрдіс бар. Мұндай фразеологизмдер асықтың айырықша символдық мәніне қатысты қалыптасқаны анық.

Асықтың түрлері

Асық – төрт түлік мал мен қоңыр аңның санының орта орналасқан асық жіліктен алынады. Оның түрлері көп. айтқанда:

Сақа – асықтың үлкен әрі шымыр түрі. Бұл асық еркек (серкеден) немесе - текеден алынады.

Кеней – көпшілік ойнауға арналған қарапайым **Шүкейт** – жас малдың асығы.

Қойлық – қойдың асығы. **Ешкімек** – ешкінің асығы. **Құлжа** – құлжаның асығы.

Көктабан – қорғасын құйылған салмақты **Топай** – сиырдың асығы.

Жабай – ірі асықты айтады. **Қолқар** – арқардың асығы.

Асықтың атаулары

Алшы – асықтың тәйкеге қарама-қарсы жағы, яғни алшы тұруы. **Тәйке** – асықтың алшыға -қарсы жағы.

Бүк – асықтың дөңес жоғары қарап түсуі. **Шік** – асықтың қуыс жағының жоғары қарап түсуі.

Омпы – асықтың ашасы немесе мұртша жағы жоғары қарап түсуі немесе тұрып қалуы.

Шоңқай(жанта) – асықтың омпаға жағымен

Асық ойыны барысында қолданылатын құралдар әдістер.

Көн киіз – асықтың «тақта» ойыны барысында жұқа әрі икемді асық атуға, қаржуға қолайлы құрал. Бұл асық ойынының түрлеріне байланысты 50X50, 80X80, 100X100 см көлемінде болады. Көн киіздің дөңгелек шеңбер түрін де қолдануға болады. Ондай жағдайда көн киіздің диаметрі 50, 80, 100 см. Көн киіздің жиегін жіңішке ұлттық нақышты оюлармен көмкерген дұрыс.

Тақта – көн киіз шағын тақтаның үстіне орналасады. Тақта дөңгелек немесе 4-6 қырлы болады. Ойыншылардың қимылына кедергі келтіретіндей үлкен болмауы шарт. Тақта ойыншылардың қалауына немесе ұйымдастырушылардың ұсынысына қарай отырып, болмаса тұрып ойын жүргізуге болу керек.

Асық иіру – ойыншы асықты иіргенде көп асық қолына сыймайтын болса екі-үш бөліп иіруіне болады. Иіріп тасталған асық көн киіздің сыртына шашырап кетпеуі қажет. Ондай жағдайда көннен тыс жатқан асық ойыннан да тыс қалады. Былайша айтқанда ойыншы өз мүмкіндігіне толық ие бола алмайды.

Асық иірудің әдісі – ойыншы асықты жай шашып тастамайды аса ептілікпен иіреді. Асықты қос қолдап немесе бір қолмен иіріп тастайды. Қолды төңкеріп немесе көн киіздің ортасын көздеп шиырлата иірген асық дұрыс орындалған болып есептеледі. Егер ойыншы асықты дұрыс иірмесе төреші тарапынан ескерту алады. Ескертуді қатарынан үш рет алған жағдайда асықты келесі ойыншыға ауыстырады.

Асық ату – бұл асық ойынының ең бір ептілікті қажет ететін тұсы. Ойыншы қажетті асықты атқанда екі қолдың он саусағының кез-келгенін пайдаланады. Бірақ ату кезінде саусақты сүйретіп немесе жай түртіп атуға болмайды. Бұлай істеген жағдайда асық келесі ойыншыға ауысады.

Асық атудың әдісі – ойыншы көндегі асықтың орналасуына қарай асықтарды атады. Асықты атуға ыңғайлы саусақ бүгіліп, екінші бір саусақтың тіреуінен шертіліп барып асыққа дұрыс.

Асық ату барысындағы қозғалыс есебі – ойыншылардың жас айырмашылығына қарай асық ату кезіндегі қозғалыс есебі үлкен рөл атқарады. Мысалы, «тақта» ойыны барысында ойыншы тақтаны айналып жүріп қажетті

асықты атуға болады. Немесе өзінің отырған орнынан қозғалмай-ақ ойынды жалғастыруға болады. Бұл жағдай ойыншылардың шеберлігіне байланысты ойынның алдында тарапынан белгіленіп беріледі.

Қаралық – ойыншы асық ойыны ережесіне сай келмейтін іс-әрекеттерді қолданғанды айтады. Бұл төрешілер тарапынан ескерту беру жөнге келтіріледі.

Шеңбер – бұл асықтың «алаң» ойыны кезінде көп қолданады. Ойыншылардың сыртқы түзілім

Су – ойыншылардың алаңға тігілген асықты ату кезіндегі бағыты. Ойынның түріне 1, 2, 3, 4 бағытта болады.

Сөре – асық тігілген кіші шеңбер. Онда ойыншылар көнге салған асықтар орналасады.

Қаракшы – алтын сақа орналасқан нүкте. **Кезек** – асық ойыншылардың ойынға реті.

Кезекті анықтау – кезекті төрешілер анықтайды. Ойыншыларға асық иірту арқылы немесе бойынша тоқтатады. «тақта» ойынына

4 ойыншы қатысатын болса төреші ойыншылардың көнге тастайтын асықтарын (4-5 асық) иіртіп кімнің асығы көп алшы түседі, соған қарай кезек тоқтатады.

Қаржу (қаршу) әдісі – асықты жоғары серпіп тастап, сол аралықта көндегі асықты іліп алып, жоғары серпілген асықты жерге түсірмей қаржып алу атқарылады. санына немесе ріне қаржыйды.

Шеңбер сыртында тұрып асық лақтыру – белгіленген орында тұрған сақаны атып алу үшін ойыншы қолындағы

асығын дәлдеп лақтыруды айтады. Ойыншы асықты оң немесе сол қолының бас бармағы мен сұқ саусағына қысып ұстап, дәлдеп лақтырады.

Асық ойынында асықтың берекесі де, басшысы да «сақа». Асықтарды атқанда сақамен көздейді. Бас бармақпен сұқ саусаққа қысып ұстап жоғары сілкіп, салмақтап айналдырады. Айналдырып тұрған сақаны сағаттың тіліне қарсы иіріп атады. Ірі әрі салмақты иіріліп тиген сақа асықтарын бірнеше домалатады. Шебер иіріліп атылған сақа, асыққа тигенде 10 сантиметрден 150 сантиметр жерге дейін ұшырып жібереді.

Асықты иіріп тастағандағы жатысы бес түрлі аталады.

1.Ең сәтті тұрғандағы атауы «алшы» /барлығын бірден ұтасың/. 2.Төңкеріліп тұрғаны тәукі /тәуекел мағанасы/ (тәйкі).

3. Етбетінен жатқаны /бүк п жату/.

4. Шалқасынан түскені «ішік» /іші көрініп жатуы/.

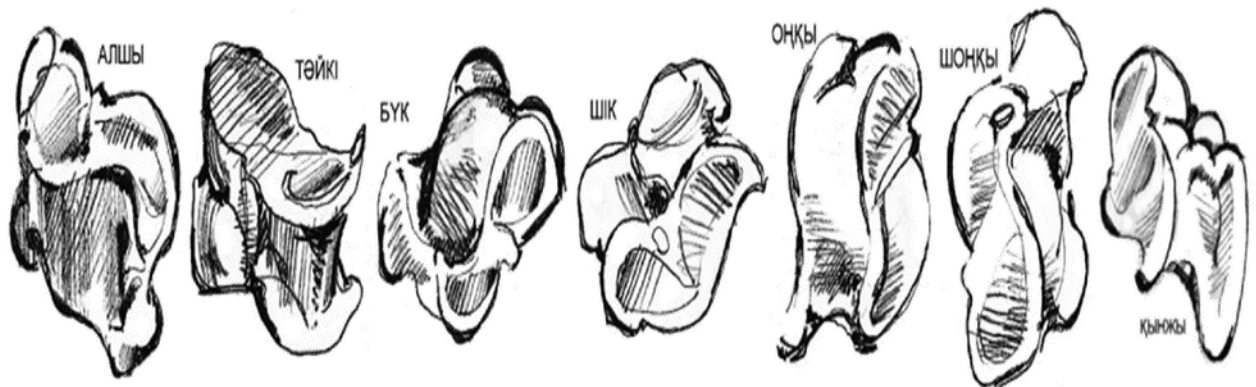
5. Егер еңкейіп, қадалса /омақа құлаған/.

6. Таза тұрмай - алшы тұрғаны қисайып, не тәйке қисайып тұрса «қырта» дау туғызатын /қырынан жату/ деп атала

Білмейтін адамға түсінікті болу үшін, «сақа иіруді» таратып айтайық:

А) Бірінші иіргенде бір сақа «әлші», бір сақа «тәйкі» тұрып, қалғандары жатыр делік. Демек, «алшы» ойынды бастайды, «тәйкі» екінші боп көнге шығады. (Ескерту: «ойынды бастайды» - көнге бірінші боп шығады деген сөз). Әрі қарай қалған сақа иіріледі.

Ә) Бірінші иіргенде екі не үш сақа «алшы» тұра қалулары мүмкін. Ондай жағдайда әуелі тек осы үш сақаны қайтадан иіріп, қайсысы бірінші, қайсысы екінші, қайсысы үшінші болатынын анықтап алғанша, қалған екі сақа күте тұрады. (Ескерту: ешкі киік асығын пайдалануға

«Ұтыс» ойыны

Енді **Ұтыс** ойынынан таратып көрелік: мұның **Алшы**, деген екі түрі бар.

1. **Алшы** ойыны. Әуелі, «Хан болып шық» ойынындағы секілді ойынға қатысушы балаларды сақалары иірліп, көнге бірінші болып кім, кейін кімдер шығатыны анықталып алынады. Ойын басталмас әр ойыншы көнге, яғни, ойын сызығына асықтан тігеді. Содан, ойын басталады. Көнге кезек-кезек шығып жатқан ойыншылардың бірінің сақасы «алшы» тұра қалған жағдайда, ол көнге үшін бір асық қалдырып, қалғандарын қалтасына салып (яғни, ұтып) алады. Сөйтіп, басынан басталады. Егер, көнге кезек- кезек жатқан ойыншылардың бірінің сақасы «тәйкі» тұра қалған жағдайда, ол сол бетінде сызығында асықтардың бірін көздеп атады. Тигізген асықты көн сызығынан табан өлшемінен әрі асырып жіберсе, ол ұтқан болып есептеліп, өзі үшін бір асық қалдырып, қалтасына алады. Ойын басынан басталады. егер тигізген асығын көн сызығынан **табан өлшемінен** әрі асырып түсіре алмаса (яғни, **өлік** болса), не мүлде тигізе алмаса, көнге айып ретінде бір асық тігіп қояды. әрі қарай жалғаса береді).

Сонымен, көнге барлық ойыншылар шығып болған соң, көн сызығынан ең алыс қашықта ойыншы көн сызығында кез-келген асықтың бірін көздеп атады. ол тигізген асық сызығынан **табан өлшемінен** әрі асып түссе, ол ұтқан болып есептеліп, ойын басынан басталады; ал, асық жер

мен көн сызығының арасы **табан өлшеміндей** ғана ол асық өлік деп есептелініп, ойыншылар енді сол асықты (**өлікті**) атады. Ойын осылай жалғаса береді.

2.Тәйкі ойыны. Бұл ойынның **Алшы** ойынымен ережесі бірдей болғанымен, ептеп айырмашылығы бар. Мысалы, көнге шыққан ойыншының сақасы **тәйкі** тұрған жағдайда, ол өзі үшін көнге асық қалдырып, қалғанын ұтқан есебінде қалтасына алады. Ойын басынан басталады. **Егер** көнге ойыншының сақасы әлші тұрса, онда қалған ойыншылар көн сызығының қасында тұрып, кезек ретімен сақаны атады. Қайсысы тигізсе **қалай тигізсе**), сол ұтқан болып, басынан басталады. Әрі қарай осы бағытпен ойналады. Байқап отырған шығарсыздар, екі ойынның ережелері бірдейге жақын; тек бірінде **Алшы** қожайын болса, бірінде **Тәйкі** қожайындық етеді. **Ескерту:** осы екі ойынға да **ортақ қатаң тәртіп:** көн сызығына асықтарды бірыңғай **алшы**, не **тәйкі** тігуге – ондай жағдайда ойыннан сырт (яғни, ойнамай тұрған) -келген бала сызығындағы асықтарды түгел «**шұр-р**» деп, сыпырып ала

Енді, осы екі ойынның мүлде басқаша ойналу тәсілін қарастыралық:

1.Алшы ойыны.

№1-сызық

№2-сызық

№3-сызық

№1- сызық пен №2- сызықтың арасы 1 метр, №2- сызық пен №3- сызықтың арасы 30-40 сантиметр. №2- сызық – **КӨН** сызығы.

Сақалары иіріліп, бастаушы-қостаушылары анықталғаннан кейін, ойын басталады. Ойыншылар көннен №1- сызыққа қарай, одан әрі асырып шығады. Кейін кезек-кезек ата бастағанда, көндегі тұрған асықты №3- сызықтан бері асырып жіберулері тиіс. Бар айырмашылығы осы. Яғни, бұрынғыдай сақа тиген асықты **табан өлшеміне** салып жатпайды. Бұл-сақа тиген асық «**өлік**» болды деп дау-жанжал шығармас үшін өте пайдалы. (Әрине, сақа тиген асық №3-сызыққа сәл жетпей қалса – онда өлік болғаны)

Қалған ойнау ережесі жоғарыдағы **Алшы** ойынының бірінші нұсқасында айтылғандай өрбиді.

2. Тәйкі ойыны.

Бұл тәйкі ойынының жоғарыдағы Тәйкі ойынымен ойнау ережесі біп- бірдей болғанымен, бір-ақ айырмашылығы бар. Ол –мынау: айталық, кезегі келген ойыншы көндегі тұрған көп асықтың бірін атты. **Егер** сақа мен сақа тиген асықтың екеуі де **шік** (әйтпесе, **бүк**) жатса, демек ұтқаны. Ол ұтқан асығын алады да, әрі қарай ата береді. Мақсат: **сақа мен сақа тиген асық бірдей жатулары керек**. Сөйтіп әр ойыншы кезек-кезегімен көндегі асық біткенше ата береді. (Бір ойыншы асық біткенше атып, ұтып кетуі мүмкін).

«Омпы» ойыны.

Асықты мұртынан немесе жамбасынан тұрғызуды **омпы** дейді. Бұл ойынға асығы бар ойыншылар қатысады. Оны тегіс алаңда, жазық жерде, тіпті бөлме ішінде де ойнай береді. Екі ойыншыдан он ойыншыға дейін қатысса ойын қызықты өтіп, ешкімді жалықтырмайды. Негізгі мақсат – неғұрлым көп асық ұтып алу.

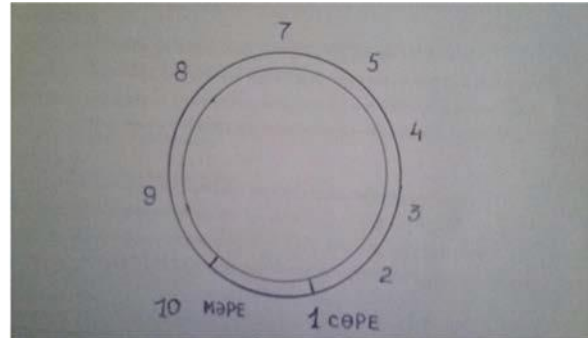
Ойын ережесі. Ойнаушылар арасы 20 адым көмбе сызады да көмбенің тең ортасына сызық бойына ойыншылардың әрқайсысы екі асықтан көнге тігеді. Тігілген асықтардың тап ортасына бір асықты **омпысынан** тұрғызады. Балалар сақаларын иіріп, кезектері бойынша бірінің артынан бірі қатарға тұрады да, кезек-кезек сақаларымен, он адым жердегі омпыны атып түсіруге, сөйтіп асық ұтып алуға кіріседі. Егер бір ойыншы ортадағы тұрған омпыға бірден тигізсе, онда көндегі бар асықты сол алады, ал омпыға тигізе алмай, тұрған асықтардың кез келгеніне тигізсе сол тигізген асығын ғана алады. Көндегі асық таусылған сайын ойыншылар асықты қайтадан тігіп отырады.

«Арқаласпақ» ойыны.

Бұл ойынды екі ойыншы ойнайды. Сақаларын иіріп, кім бірінші атуды бастайтынын анықтап алған соң, ойын басталады. **Қостаушы** сақасын әрірекке лақтырып жібереді. **Бастаушы** оның сақасын көздеп атады. Егер, тигізсе – қостаушы оны сақасы жатқан жерге дейін арқалап апарады да, қайтадан өз сақасын әрірекке лақтырып жібереді. (Келісімге байланысты кезектесіп ойнауға да болады, яғни, енді Бастаушы сақасын анадай жерге лақтырып жібереді де, Қостаушы оның сақасын көздеп атады). Бастаушы тағы да атады. Тигізе алмай қалса, ойын кезегі Қостаушыға өтеді. (Ескерту: сақаны анадай жерге лақтырып жібергенде, белгілі бір қашықтықтан әрі асырмау керек: мысылы 4-5 метр).

«Атжарыс» ойыны.

«Асығың алшысынан түсіп, бәйгеден атың озып келсін, балақай».
Ойын мәтелі.

Жоғарыдағы шеңбер-сурет шартты түрде беріліп отыр. Өйткені ойын барысында диаметрі 1-1,5 метр боп сызылатын шеңберді айналдыра 30-40 асыққа дейін қойылады. (**Ескерту:** сол шеңберді айналдыра асық орнына көлемі асық шамалас қиыршық тас та қоюға болады).

Бұл енді ойынның төресі. Болашақ шабандоз балалар ат жарыстың не екенін осы ойыннан бастап үйрене бастайды десек қателеспейміз. Өйткені, осы ойынды мықты үйреніп өскен бала, кейін шабандоз болып, бәйгеге шапқанда да тақымды қай жерде қысып, қай жерде бос ұстау; тізгінді қай жерде тартып, қай жерде жіберу секілді қарапайым элементтерін оңай меңгереді. Себебі, осы ойын барысында сақаны – сенің бәйгеге қосқан атың (**яғни, асығың**) қай тұсқа келгенде қалай шиіру керек – бәрі де үлкен есеппен жасалады. (*Бұл сөйлемнің толық мағынасы – ойын ережесін түсіндіру барысында ашылады*).

Сонымен ойын ережесін таратсақ: әуелі диаметрі 1-1,5 метр болатындай етіп үлкен шеңбер сызылады. Содан, шеңберді айналдыра араларын 5-10 сантиметрдей етіп қиыршық тастар қойылады. Тастар әр түске боялған. Бірінші тас (шеңбер - суретке қараңыз) – **СӨРЕ** (старт) ; он екінші тас – **МӘРЕ** (финиш).

Тастардың боялатын :

А) **Ақ түс** (атың озды – үш тас; яғни, үш жерге қойылады) – бұл тастың тұсына келген атың алға қарай және үш меже (яғни, үш тас) жылжып барып тоқтайды. (**Ескерту:** егер, үш меже алға жылжып келіп тоқтағанда қара не қоңыр тастың тұсына келіп қалса, бір меже кейінге шегеріліп тұрады);

Ә) **Қара түс** (атың өлді – екі тас) – бұл тастың тұсына келген жарыс аттары өлген болып есептеледі; яғни, ойыншы ойыннан (жарыстан)

Б) **Көк түс** (қара басты – екі тас) – бұл тастың тұсына келіп тоқтаған аттар кейін қарай үш меже шегінеді (**Ескерту:** егер, үш меже кейін шегінгенде ақ не қара тастың тұсына келіп қалса, солай тұра береді; яғни, ақ тас пен қара тасқа қойылатын шарттар бұған жүрмейді);

В) **Қоңыр түс** (алып қашты – бір тас) – бұл тастың тұсына келген аттар да өздері алып қашқан болып есептеліп, жарыстан шығады.

Қалған тастар боялмайды.

Ақ тас – үшеу; біреу – екінші, біреуі – төртінші, біреуі – жетінші межеге (Ескерту: меже – шеңберді айнала тастар

Қара тас – екеу; біреуі – бірінші, біреуі – тоғызыншы межеге қойылады. **Көк тас** – екеу; біреуі – алтыншы; біреуі – сегізінші межеге қойылады.

Қоңыр – біреу; – бесінші межеге

(Ескерту: нағыз ойын кезінде диаметрі 1-1,5 метр шеңберді айнала 30- 40 тас тұрғандықтан, тастардың саны бұдан әлдеқайда көп болады.

Мысалы: ақ тас алтау, қара тас төртеу, көк тас жетеу, қоңыр тас бесеу; бұларды ойыншылар ақылдасып отырып, әр жерге

Жарыстың орындалу ережесі:

Сонымен, ойын басталады. Ойын үлкен шеңберде өтіп жатыр. Шеңберді айналдыра 40 тас қойылған. Ойынға 15 ойыншы, яғни, 15 ат қатыстырғалы отыр. Әр ойыншыда екі-екі асықтан бар: біреуі – **сақа**, біреуі – бәйгеге **ат**. Барлық басқа ойындар секілді, алдымен сақалар иіріліп, бастаушылар мен қостаушылар анықталады. ойын басталады.

*Ал, аттардың қалай жүретіні (демек, қалай шабатыны) былайша анықталады: иірген сақаң әлші түссе – 5 жүріс; тәйкі түссе – 4 жүріс; шік – 3; бүк – 2; жанта – 0; омпа – 8; (Ескерту: сақаны иіргенде **омпаға** көп тұра бермейтіндіктен, оған үлкен жеңілдік беріліп отыр; бірақ «Алмақтың да салмағы бар» демекші, омпа қай тастың қасына келіп тоқтаса да, сол тасқа қойылатын шартқа бағынады; мысалы: қара тастың тұсына келсе – өліп қалады). Сонымен, ойын басталды. Көкала шанды көкке көтерген алақұйын аламан бәйге естеріңізде шығар. Бұл жерде де сол аламан бәйге басталады. Аттың құлағында ойнайтын шабандоз бала бәйгеге шабу өнерін ең алғаш осы жерден бастап үйренеді десек, еш қателеспейміз. Кішкентайынан осы ойынды мұқият ойнап үйренген бала өсе келе ат жалын тартып мініп, бәйгеге шапқанда да, анабір абдырап, сасқалақтамайтыны да содан. Неге дейсіз бе? Таратып айтып көрейік, ендеше. Сонымен, бәйге басталды. Бұл – қалай болса солай сақаңды иіріп қойып, құр бекер шеңберді айналып шығу емес. Мәреге жеткенше талай-талай шешуі қиын мәселелер бар алдыңда. Бәйгеде де солай емес пе? Тақымды қай жерде қысып, қай шамада босаңсыту керек; тізгінді қай жерде тартып, қай жерде жіберу керек?*

Бұл жолы да солай. Ойын (яғни, жарыс) – аяғына дейін, демек, ең соңғы ат мәреге жеткенше ойналады. Өйткені, сөреден мәреге жеткенше жолда бірталай бөгет бар. Бәйгеге қосылған он бес аттың нешеуі мәреге аман-есен жететіні әлі белгісіз. Міне, осы жерде ойыншылардың біліктілігі, алғырлығы, байқағыштығы және ұстамдылығы байқалады. Атың қай тастың тұсына келгенде сақаны қалай иіру керектігі осы тұста ескеріле бастайды. Сақа сыры

– иесіне мәлім. Қатты немес жай иіру, жерге жай ғана тастай салу секілді әрекеттер іске қосыла бастайды. Себебі, айталық: сенің бәйге атың тұрған тастан кейінгі екі межеден соң **қара тас** тұр. Ал, сенің сақаң иіргенде бүк түспес үшін сақаны қалай, қандай күшпен керек?

Осындай ерекшеліктеріне мән бере отырып қарасаң, ойын алаңында керемет аламан бәйге өтіп жатқанына көзің жетеді. Біреуінің аты мәреге жете бере шаң қауып, «өліп» жатады, біреуінің тым жақсы «шауып» келе жатқан аты әлденеден үркіп ала қашып, жарыстан шығып қалып жатады, тағы біреуінің бірталай жерге барып қалған сәйгүлігі кенет кері қарай «жылжып кетеді» (Бұл көріністі аты кері шауып кетті деп емес, артындағы аттар қуып жетіп, басып озды деп түсіну керек), енді біреулер баяғыда мәре сызығын қиып өтіп, суытып жүреді...

Міне, осы тірліктердің барлығы да кәдімгі шын аттар шабатын үлкен бәйгелерде де болып жатады. Ендеше, кез-келген қазақтың қара баласы үзенгіге аяқтарын салмай тұрып-ақ, оған дейін бәрі біліп келеді.

«Ханталапай» ойыны

Бұл енді ойынның төресі. Иісі қазақ бұл ойынды ежелден ойнап келеді. Бұл ойынды да басқаларды былай қойып, қыздарға дейін ойнауға болады. Негізінен бұл тек балалар ойыны. Және бір ерекшелігі - бұл ойынды үлкен адам басқарып (яғни, ойнатып) отырса, ойынға өзіндік бір ерекшелік, сән кіріп отырады. Қызығушылық

Ойнау ережесі: Ойынға бес адамға дейін қатыса алады. Бес адам көнге (яғни, ойнап отырған ортаға) бес-бес асықтан тігеді – көнде 25 асық. 26-шы - қызыл түске боялған үлкендеу асық – **ХАН**. (Баяғыда балалар асықты қынаға немесе киіздің ою-өрнегін бояуға арналған бояумен бояп алатын, ал, қазір асық бояуда ешқандай қиындық жоқ дүкендерде бояудың түр-түрі толып тұр). Бұл ұтыс емес ермек ойыны. Әуелі, сақаларын иіріп, кезек ретін анықтап алғаннан кейін (Осы жерде: естеріңізде ме, жоғарыда «Қыз Жібек» фильміндегі көрністі келтіргенбіз: онда ойынды балаларға Төлегеннің әкесі Базарбай шал ойнатып отырады), ойын бастаушы (яғни, ойынды басқарып отырған үлкен адам) қос алақанындағы барлық асықты: «Асықтарым жайлы түс, сый-құрметке майлы түс» деп жерге шашып кеп жібереді. Барлық ойыншылардың көздері жерге шашылып түскен асықтарда. Егер, **Ханалшы** түссе, ойыншылар жерде шашылып жатқан асықтарға жапатармағай бас салады. (**Ханталапай** деген осы; жапатармағай бас салғанда, кім аз-көп асық жинағанына қарамай, **хан** қай ойыншыға түссе, келесі ойынды сол бастайды). Сонымен, ойын басталады. Хан **алшы** түскен жоқ. Сондықтан, бірінші кезектегі ойыншы асықтарды ата бастайды. Атқанда: жұдырығын түйген қалпы, шошайып тұрған сұқ саусағымен

бүк пен бүкті, шік пен шікті, әлші мен әлшіні, тәйкі мен тәйкіні атады. Атқан кезде тигізіп отырса (қатты ату шарт емес, керісінше, мұқият, жәйлап ату керек), тигізген асығын ұтқан есебінде ала береді. (**Егер** атқан асығы басқа асыққа тиіп кетсе немесе ұтқан асығын алып жатқанда, қолы басқа асыққа тиіп кетсе, ойын тоқтатылып, ату кезегі басқа ойыншыға көшеді). Осылайша көндегі асық біткенше ата береді. (**Ескерту:** атушы бөгелместен бес асық атып алса, алтыншы **Ханды** атады. Атқаны дәл тиіп, **Ханды** олжаласа, келесі ойынды сол бастайды. Әрі қарай ата береді. Әрбір атқан асығын ұтқан есебінде ала береді. Көндегі асық біткенше). **Егер**, атқалы жатқан асығы тым әріректе жатса немесе ортада бөгет боп басқа асықтар жатса, ондай жағдайда бас бармақты сулап жіберіп, ататын асықты жапсырып алады да, атылатын асықтың үстіне әкеліп, өзі түсіп қалғанша ұстап тұрады. Әкеле жатқанда түсіп қалса, не ұстап тұрғанда басқа саусағың тиіп қалса, не түскенде басқа асыққа тиіп кетсе ойын тоқтатылып, ойын келесі кезектегі ойыншыға **Егер** бес асық атып алғаннан кейін, алтыншы **Ханды** ататын асық болмай қалса (**Мысалы:** **Хан** тәйкі тұр, қалған асықтар бүк, шік, әлші болып жатыр), ойын кезегі келесі ойыншыға өтеді. (Ол жерде жатқан қалған барлық алақанына алады да, жерге шашып жібереді. Хан әлші тұрмаса, рет-ретімен ата

Сонымен, ойын бітті. Енді ойыншылар қолдарындағы ұтқан асықтарын санайды. Біреуінде 7-8, біреулерінде 2-3 асықтан. Демек, 2 асығы бар адам 3 асықтан ұтылып тұр. (Естеріңізде ме, ойынның басында әр ойыншы бес-бес асықтан тіккен еді). Олай болса, ұтқан адам (өзінің бес асығынан артық алған ойыншы ұтқан болып есептелінді) әрбір ұтылған ойыншыда неше асық жетпей тұр, сонша ұпай салғаны. Немесе, өз бұйрығын орындатады: ән айт деуі мүмкін, әйтпесе, басқалай іс-әрекеттер жасатады.

Тәйке ойыны.

Бұл ойынға екіден бес-алты балаға дейін қатыса алады. Ойын үшін тақыр, тегіс жер таңдап алынады. Алаңға түзу сызық сызылып, ойыншылар келісім бойынша бір-бір немесе екі-екі кенейден шығарып, сол сызықтың бойына араларына бір сүйемдей жер қалдырып, тәйкесінен тізіп қояды. Сақаларын соғыстырып, кезек алғандар ретімен үш адымдай жерден сызылған сызықтың сыртына қарай кеней тұрған жерден сақасын шиырып тастайды. Тәйке түссе келесі баланың сақасын шиыруын күтпей, кенейді көздеп атуға құқы бар. Кенейге тигенде, тәйке түссе, барлық тігулі асықты атпай-ақ жиып алады. Алшы тұрса—түпте кезекте тұрған бала оны атып, ойыннан шығартады да, ойын әрмен қарай жалғасады. Тастаған баланың сақасы алшы тұрса, қалған балалар оның сақасын атады, тигізсе—алшы тұрған сақа ойыннан шығады. Ал атқан баланың сақасы тиіп, тәйке түссе, ол да кенейді атады. Тигізсе— үлесін алып, қайтара сақасын тастайды. Алшы да, тәйке де тұрмаса, ойыншылар меже сызықтан кезек бойынша кенейлерді көздеп атады, тисе шарт бойынша асық ұтады. Сызықтан аттап кеткен бала атып тигізген кенейін ала алмайды, айып есебінде және бір кеней қосуына болады. Атқан бала мүлт кеткенше кенейлерді көздеп ата береді. Бұл ойынның қызығы сақаның тәйке түсуімен ұтымды. Сол үшін ойынға тәйке тұрғыш қосады.

Шыр.

Бұл ойынға да екіден төрт- беске дейін бала қатыса алады. Дөңгелек сызық сызып (аумағы екі-үш қарыс) ішіне әр бала бірден, не екіден біріктіріп, (бірінің үстінен бірін емес) топтастырып, асықтарын тігіп қояды. Оны «Шыр» дейді. Ойыншылар сақаларын соғыстырып, кезектерін алады. Бірінші бала сақасын ешкім көздей алмайтындай тасалау ойпаттау жерге алысырақ тастайды. Екінші баалның да, басқасының да солай тастауына болады. Оны «жаттым» дейді. Бірақ тастаған сақа атуға ыңғайлы жатса, кезектегі түптегі қарсылас атуға құқы бар. Тигізсе, «өлді» дейді.

«Өлген» сақаның иесі ойыннан шығады. Одан да әрі маңында жақын сақалдарды атып «өлтіруге» еркі бар. Болмаса, бір сақаны «өлтіргеннен» кейін, сол жерден «шырды» атып бұзады. Сақасының жұбына қарай құлаған асықтарды жиып алып, енді біртіндеп кенейлерді атады. Жұп түссе— ұтысын алып, ойынды жалғастыра береді. Бөлек түссе, сол жатқан жерінде жатады. Егер сақасы кенейлермен жұп түспей-ақ алшы түссе, ойыншының қайта атуына болады. Тәйке түссе, алыстау басқа жаққа «жатуға» болады. Бұл заңдылық сақаны сақа көздегенде де сақталады. Тимей кетіп, бүгінен не шігінен түссе, сол жерде жаатды. Қарсылас ойыншы кезегін алғанда, оны оп- онай «өлтіре» салады. Бұл ойында сақаны атып «өлтіріп» не «шар» бұзып, жұп асықтарды көбірек ұтып, көбірек ұпай жинаған ойыншылар жеңімпаз танылады.

«Шыр ойыны» түбінде ең соңғы баланың сақасы ғана жата алады. Оның пайдасы, қарсыластар сақаларын атып, ұзап кетеді де, «шырға» тигізе алмай қалады. Кезегі келгенде, қалауынша «шырды» бұзып, жұп-асықтарды жиып алады. Ыңғайлы кенейді жақын жатқан сақаға қарай атып жақындап, кенеймен жұп түссе, оның сақасын «өлтіруге» болады. «Шырды» бұзып, бар кенейді ұтқан бала жеңімпаз аатнып, ойынды басындағыдай қайта жалғастырады. Кенейі біткендер ойыннан ұтылып шығып қалады. Келесі ойында көп ұпай алған бала бірінші болады.

Шік-бүк ойыны.

Бұл ойынды екі не үш бала ойнайды. Ортаға 2-4-6 асық тігіледі. 3-5 метрден барып ортадағы асықты атады. Егер сақа ортадағы асыққа тиіп, шік- бүк түссе, барлық асықты ұтып алады. Егер шік-бүк түспесе, басқа балалар атып, ойынды ары қарай жалғастырады.

Омпы.

Асық ойынының бір түрін «Омпа» деп атайды. Бұл ойынды көбінесе бозбалалар ойнайды. Оны таза ауада алаңда, не үлкен бөлмелерде ойнауға болады. Ойнаушылардың санына шек қойылмайды. Ойынның мақсаты — асық ұту. арасы 20 қадам көн сызады біріншісіне бұрыш жасайды (оның көлемі өзара келісіледі) дәл ортасындағы сызыққа әрбір ойыншы өздерінің асықтарын тігеді. Тігілген асықтардың ортасына бір асық мұртынан «Омпа» тұрғызады. Ойнаушылар екінші белгіленген жерден бірінің артына бірі тұрып әркімнің өз кезектері бойынша, қолдарындағы сақаларымен «омпаны» ата бастайды. Егер кімде-кім омпаға тигізсе және оны төрт бұрыштың

шетіне шығарса, онда көндегі асықты түгел алады. Ал омпаға тимей, жанындағы асықтарға тисе, оны да төрт бұрыштың шетіне шығара алса, онда сол атқан асығын ғана алады. Асық таусылған сайын, көнге асық қайтадан тігіліп отырылады. жалғаса береді.

бұрыш жасайды (оның көлемі өзара келісіледі) дәл ортасындағы сызыққа әрбір ойыншы өздерінің асықтарын тігеді. Тігілген асықтардың ортасына бір асық мұртынан «Омпа» тұрғызады. Ойнаушылар екінші белгіленген жерден бірінің артына бірі тұрып әркімнің өз кезектері бойынша, қолдарындағы сақаларымен «омпаны» ата бастайды. Егер кімде-кім омпаға тигізсе және оны төрт бұрыштың шетіне шығарса, онда көндегі асықты түгел алады. Ал омпаға тимей, жанындағы асықтарға тисе, оны да төрт бұрыштың шетіне шығара алса, онда сол атқан асығын ғана алады. Асық таусылған сайын, көнге асық қайтадан тігіліп отырылады. жалғаса береді.

Өріс ойыны

Өріс ойыны 3, 5, 7 метр қашықтықтан (қашықтық балалардың жас ерекшелігіне байланысты). Түзу бойына алшы, тәукі кезектесіп тізіледі. Өріске ұзап барып атасың. Кімнің бірінші ататындығы сақаларын қосып, бір ойыншы басынан асыра (соғады) жерге тастайды. Алшы түскен сақа иесі бірінші, тәукі екінші, бүк ішік болып атады.

Ойынындағы ұтыс (жеңіс)

- Сақа асыққа тиіп «алшы» түссе - асықты түгел алады.
- Сақа құлатып, сақа бүк түссе - ішік жатқан асықтарды ұтады.
- Сақа асықтарға тиіп, ішік түссе - бүк жатқан асықтарды ұтады.

Бұзылған асықтарды түзу бойына қайтадан тізіп қояды. Келесі кезектегі ойыншы сақасы мен тізілген асықтарды көздеп атады. Атқанда сақа асықтарға тиіп, құлатып өзі омпа түссе, сақаны омпалатады. Тізеден төмен сақаны домалатып тастайды. Келісім бойынша үш рет қайталауға болады. Өрістен атылған сақалар, домалап түскен жерінде жатуға тиіс. Кімнің сақасы төрге озып кетсе, сол бірінші болып кері атады. Тимей кетсе келесі ойыншы кезек алады. Ойыншылар тигізе алмаса, алғашқы ойыншы қалған асықты сақамен қосып, басынан асыра жерге тастайды. Ұтқан асығыңды жинап отырасың. Шебер ойыншы қарсыласының асығын түгел ұтып алады.

Сақа мынадай жағдайда ұта

- Сақа жатса- бүк жатқан асықты ұта алмайды
- Сақа жатса- ішік асықты ұта алмайды
- Сақа ішік, тәукі, омпа жатса- алшы тұрған асықты жеңе алмайды
- Сақа ішік, тәукі, омпа жатқанда - тәукі тұрған асықты жеңе
- Сақа ішік, тәукі, омпа жатқанда - омпа тұрған асықты жеңе

Асық тігіп ойнау.

Бір топ бала, жастар жиылып келіп, тегіс жерді таңдап алады да оны тазартып, ортадан төрт бұрышты сызық сызады. Сол төрт бұрышты ортасынан тең етіп екіге бөледі. Әр жағының қашықтығы балалардың жас мөлшеріне қарай белгіленеді. Сонда 1—1,20 см немесе 1,5 метрге дейін болады. Мұны «көн» деп атайды. Сонда ойнаушылардың өзара келісімі бойынша көннен 4—5 м. не одан да көп мөлшерде асық ататын орын белгіленеді. Оны сызықпен белгілейді. Ойыншылар осы жерден тұрып көндегі асықты ататын болады. Ойынды кім бірінші болып бастайтынын сақа иіру арқылы анықтайды. Сақасы алшы түскен ойыншы бірінші болып ату кезегін алады.

Ойыншы асыққа дәл тигізіп, оны көнбе сызығынан шығарса, оны алады да, сақасы түскен жерден қайта атады. Сөйтіп көннен шығарғандарын ала береді. Егер оның сақасы көндегі асыққа тимей кетсе, келесі ойыншы атады. тігілген асықтарды бұзып, бірақ көннен шығара алмаса, қалған ойыншылар асықтарды сол жатқан қалыбында атып, көннен шығарып алуға тиіс. Ойын көндегі асықтар бойынша біткенше ойнала береді. Көндегі асық біткен соң, ойынға қатынасусшылар бір-бірден көнге қайта асық тігіп, ойын қайта басталып, жалғаса береді.

Бәйге

Бұл ойынды екі баладан алты балаға дейін ойнайды. Ол үшін ортаға 25 асықтан тігіп, шеңбер жасау керек. бір асықтың қасына сөкелек жатқызып қояды. Ол жерді «қақпа» деп атайды. Сол қақпадан екі асық асып түсіп 3 – ші асықтың жанына тағы бір сөкелек қою керек. Оны «мәйек» деп атайды. Егер төрт бала ойнаса, олардың қолдарында екі – екіден бір түсті асық болуы керек. Яғни, бір баланың қолында 2 қызыл асық, екінші баланың қолында 2 көк асық, үшінші баланың қолында 2 сары асық, төртінші баланың қолында 2 жасыл асық болуы қажет. Осы асықтар «бәйге асықтары» деп аталады. Осы 8 асықтан басқа әр балада тағы 20 – дан қорын асықтар болуы керек. Бұл қорын асықтардың әр баладағы асық түсімен сәйкес келгені дұрыс. Асықты түгендеп алған соң әр бала қақпа түбіне бір – бірден қатарластырып 4 бәйге асығын тігіп қояды. Қолдарында қалған бір – бір бәйге асықтарын төртеуі қатар иіреді. Сонда қай баланың асығы алшы түссе, сол бала әлгі төрт түрлі бәйге асықтарын уыстап алады да, жерге жайлап шашып жібереді. Жасыл асық алшы түссе, екі бәйге асығы жасыл түсті бала қақпа түбіндегі өзінің жасыл асығын бір асық алға жылжытып қояды. Сөйтіп, төрт түрлі – түсті бәйге асықтарын жайлап жерге шашады. Енді сары асығы бар баланың сақасы алшы түссе, ол өз асығын алға жылжытады. Осы ретпен әйтеуір бір мәйекке жетеді. Сол кезде ойын тоқтатылады. Кімнің кімнен қанша асық ұтқаны саналады. Сосын мәйекке жасыл асық бұрын жетсе, басқа асықтар мәйектен әртүрлі қашықтықта қалып қойса, онда асықты баланың ұтысы:

1. Жасыл асықты балаға сары асықты бала 1 асық, көк асықты бала 4 асық, қызыл асықты бала 9 асық беруі (1 4 9 14).
2. Сары асықты баланың ұтысы: сары асықты балаға көк асықты бала 3 асық,

қызыл асықты бала 8 асық керек. (3 8 11).

3. Көк асықты баланың ұтысы: көк асықты балаға қызыл асықты бала 5 асық беруі керек.

Ұтысқа ие болған жасыл асықты бала ойын ережесі бойынша сары асықты баланы шақырып алады да «сен бір ауыз өлең айт» деп бұйырады. Ол бала өлең білмесе, асығын ала алмайды. Өлең айтып берсе ғана асығын қайтып алады.

Мұнан соң жасыл асықтың иесі көк баланы шақырып,

«сен төбеңді жерге қойып, 4 рет аударылып түс» деп бұйырады. Осылайша ол қызыл асықтың иесіне «сен бір аяғыңды көтеріп тұрып, 9 рет секір» деп әмір береді.

Сары асықтың иесі де осылай көк асықтың иесіне «сен бір аяғыңды көтеріп, мені 3 рет айналып шық» дейді. Сосын қызыл асықтың иесін шақырып, 8 қадам дөңгелек осыны 8 рет жүгіріп айналып шық

Көк асықтың иесі 5 қызыл асығынан ұтылған баланы шақырып алып, сен басыңды мойыныңның түбінен 5 рет айналдыр дейді. Қойылған талапты орындаған балалар қайтарып ала алады.

Алшы деп асық иірдім

Әсілінде, ұлттық ойындары сан қырлы, мазмұнға бай баға жетпес екендігі даусыз.

Ең бастысы, ұлттық ойынның қай-қайсысы да адам көңілін көтеретін ойын-сауықтық рөл атқарып ғана қоймай дененің шынығуына, ептілік пен күш-қайраттың қалыптасуына, ақыл-ойдың жетілуіне сан ғасырлар бойы игі әсер етіп келеді. Бұған қоса қазақтың ұлттық ойындарының ұрпақ арасында бірлік пен ынтымақты дамытуға ықпалы да зор.

Асық ойынын біраз жылдан бері зерттеп жүрген этнограф-ғалым Нәпіл Базылханның пікірінше, асықты о баста көшпенділер наным-сенімдік әрі ырым-жосындық қызмет атқаратын киелі құрал ретінде пайдаланған. Археолог-ғалымдардың сонау бір замандарда ғұндар жерленген зираттарға жүргізген ғылыми-зерттеу жұмыстары барысында үстіне алуан түрлі таңбалар сызылған асықтар табылған. Сонымен қатар көне түрік дәуірінің археологиялық жәдігерлері арасынан да асық мол кездескен. Мысалы, Махмұд Қашғаридің

«Диуани луғат ат Түрік» сөздігінен ашұқ> ашүк, асық, ашұқ šürtüšti> асықпен жарысты, bök>бөк, бүге, čik> чік, шіге сөздерін де кездестіреміз.

– Мысалы, ортағасырлық жазба деректерде он бір жасар Темүжін мен Жамұқаның өз дәуірінде алтын, күміспен апталған құлжа, сақаларды алмасып серттескендігі туралы сөз болады. Бұл көшпелілердің асықтың молшылықты шақыратын киесін түсініп, болашақты болжау үшін қадір аңғартады. Тіпті кейбір бақсы-балгерлер де аң, жануарлардың асықтарын өте киелі әрі қастерлі санаған. Олар, әсіресе, қасқырдың асығын ерекше қастерлеп, ол «құт, байлық әкеледі» деп сенген. Мұның өзі сонау замандарда көшпенділердің бойында асыққа деген құштарлықтың болғанын айқындай түседі. Осындай құштарлық

жағдайында асық ойынының өмірге келгенін байқау әсте қиын емес. Сөйтіп, сонау ерте замандардан бастау алған асық ойындары

балалар мен ересектердің ойын түріне айналып қана қоймай, төлтума өркениеттің құрамдас бір бөлігіне айналды. Айрықша назар аударатын жайт, жануарлар мен ірі қараның, ұсақ малдың асықтары өзінің ерекше бітімімен ерекшеленеді. Ойынның түрлері де асықтың бітімдеріне сай орайластырылған. Әдетте, асық ойыны үшін ұсақ малдың асықтары кеңінен қолданылады. Қазақтарда асықтың қырларын алшы, тәйке, бүк, шік, оңқай, солақай, оңқы (омпы), шоңқы (шоңқай) деп атайды. Халық арасында жиі айтылатын «Асығың алшысынан түссін!», «Үйір-үйір жылқың болсын!» деген игі тілек те халқымыздың асықты айрықша қастерлей білгенін аңғартса керек. Мысалы, көшпелі халықтың бірі моңғолдар асықты *šaga* шаға, шағайын деп атайды. Олар да асық ойынын ұлттық ойын ретінде қабылдаған. Моңғолдардың кәрі-жасы әлі күнге дейін жазда арнайы алаңқайда, қыста өзен, көл, мұз айдындарда асықпен нысананы көздеп ату ойындарын дәстүрлі түрде жалғастырып келеді. Дегенмен ұлттық ойынның төресі саналатын асық ойынына ел Үкіметі барынша назар аударып, оның әрбір аймақта жандануына ықпал етсе құба-құп болар еді, – дейді Н.Базылхан.

Десек те, елімізде жеке қаржысына ауыл балалары арасында жылма-жыл асық ойынын ұйымдастырып, жүзден жүйрік шыққан бүлдіршіндерді марапаттап, осы бір ұлттық ойынның дамуына аз да болса үлес қосып жүрген адамдар да жоқ емес. Туған ұлтына үнемі бүйрегі бұрып тұратын, асық десе «ішкен асын жерге қоюға дайын» азаматшаның бірі – «Гүлстан» бірлестігінің жетекшісі Гөзел Құлжабаева. Мұны шегелеп айтып отырғаным, осыдан біраз бұрын Алматыдан арнайы шақырылған бір топ зиялы қауым өкілдері Алматы облысы Кербұлақ ауданындағы Басши ауылында мектеп оқушылары арасында асық атудан өткен «Асығың алшысынан түссін!» сайысын тамашаладық. Шалғайдағы ауыл балалары үшін ұлттық ойынды ұйымдастырып, балдырғандардың ризашылығына бөленіп жүрген Гөзел Құлжабаева екен. Басқа-басқа Гөзел сол жолы бір мыңға жуық асықты арнайы жинап, оны көк, қызылды-жасылды боятып, балаларға арнайы тарту етті. Бізге айрықша ой салғаны қарапайым ауыл балаларының асық ойынына деген қызығушылығы, ерекше іңкәрлігі болды. іңкәрліктен болса керек, Алматы облысы Кербұлақ ауданындағы іргелес жатқан үш ауыл – Басши, Нұрым және Аралтөбе ауылдарының бастауыш сынып оқушылары бірнеше жылдан бері сабақтан қолдары босай қалса болды, асықтары мен сақаларын сайлап, ауыл-ауыл бойынша асықтан өзара сайысқа түсіп, мәресіре болады екен. Біз болсақ, ауыл балаларының асық ату өнерін едәуір меңгеріп, тіпті асық ойыны ержелеріне де төселіп қалғанының куәсі болдық. Ең бастысы, қарапайым ауыл балаларының бойындағы құштарлықты байқап, егер шындап қолға алсақ асық ойынын да елімізде қайта жаңғыртуға болатынын түйсіндік.

– Асық ату сайысын ауыл балалары арасында ұйымдастырудағы басты мақсатым – жас жеткіншектерді ең алдымен күні бойы компьютерде отырудан құтқару. Өйткені компьютердің жақсы да, жаман да жақтары бар. Мысалы, компьютер арқылы сан түрлі сайқал сайттарға кірген оқушы әп-сәтте әлгі сайттың арбауына түсіп, интернетке «байланады». Рас, бүгінде интернет балалардың арасында әлеуметтік ауруға айналды. Қырда да, қалада да оқушылар ұзақ уақытын

ғаламторда өткізеді. Мамандардың пікірінше, бұл – балалардың денсаулығына, мінез-құлқына өте зиян. Сондықтан біз ауыл балаларын асық ойынына тарту арқылы оларды ең алдымен, осы бір қасіретті «аурудан» аластатпақпыз. Бұл – біріншіден. Екіншіден, асық ойнай білу баланың ойлау қабілетін дамытып, мергендік пен дәлдікке, белсенділік пен тапқырлыққа, жағдайды жедел бағамдап, шұғыл шешім қабылдауға, ақыр соңы, бауырластыққа, ұжымдаса білуге, көшбасшылыққа тәрбиелейді. Сондай-ақ Елбасының айтып жүргеніндей, асық ойынын қайта жаңғырту арқылы біз ауыл балалары арасында салауатты өмір салтын қалыптастырмақпыз. Өйткені балалар біздің болашағымыз емес пе? – деді бізге Гөзел Құлжабаева.

Астана қаласының туған күнін тойлау кезінде ұйымдастырылған асық ойыны халықаралық жарысына арғысы Моңғолияның, бергісі Қырғызстан мен Тәжікстаннан «сен тұр, мен атайын» кіл мергендер жиналды. Мұның өзі дәл осы елдерде асық ату ойынының жан-жақты дамығанын аңғартты. Тіпті қырғыз ағайындар асық ойынын мектеп бағдарламасына енгізіп те үлгеріпті. Ол ол ма Қырғызстанда асық ойынында айрықша шеберлігімен көзге түскен азаматтарға спорт шебері, спорт шеберлігіне үміткер дәрежесіндегі атақтар беріліп, мемлекеттік үлгідегі арнайы сертификат табысталады екен. Сонау ғасырлардан көненің көзіндей бүгінгі күнге ұлттық асық ойынына мұндай көзқарас – шынайылықтың, ыждағаттылықтың нәтижесінде қалыптасса керек. Ал асықты «ашых» деп атайтын тәжіктер асық атуды ежелден төл ойындары санап, оны ел аумағында дамытуға талпынуда. Сондай-ақ Өзбекстан, Түркия тәрізді бірқатар мұсылман елдерінде де асық ойыны кең тараған. Алайда алуан түрлі кедергілерге тап болған ойынның бұл түрі бұл елдерде біраз жылдар бойы ескерусіз, ұмыт қалған-ды. Дегенмен соңғы жылдары бұл мемлекеттер де ойынның дәл осы түрін дамытуды қайтадан қолға алып, оны әлемдік додаға қосуға бел байлап отыр.

Сонда әлемге егемендігімізді етіп, көк байрағымызды көкке 30жылға жуықтаған біздің еліміздегі ахуал қандай? Қуантатыны сол, көршілес елдердегі тәрізді Қазақстанда да Асық ату федерациясы бар. Осы федерацияның жүгін арқалап, асық ату ойынын ілгерілетуді мақсат етіп жүрген азаматтардың пікірінше, елімізде асық ойыны біртіндеп дамып, қазіргі күні бұқаралық сипат ала бастаған сыңайлы. Федерациядан алынған ақпаратқа жүгінсек, қазіргі күні әрбір аймақта асық ойынына деген қызығушылық артып, ойыншылар қатары да көбейе түскен. Мысалы, дәл қазір Қазақстанда жұмыс істеп тұрған 73 асық секциясында шамамен 1600-дей жасөспірім асық ату өнеріне бейімделуде. Бұған қоса, алдағы жылдары еліміздің сегіз облысында арнайы орталықтар ашу жоспарлануда. Тағы бір дерек, таяуда Қостанайда асық атудан Қазақстан чемпионаты өткізіліп, жүзден жүйрік шыққан шынайы шеберлер марапатталды. Әсілінде, асық ойыны – адамды шеберлікке, сергектікке, мергендікке баулитын өнердің бірі. Бұған қоса, асық ойыны балалардың ойлау, есте сақтау қабілетін дамытады, шыдамдылыққа, төзімділікке тәрбиелейді. Мұны қазіргі күні спорт мамандары жастарға айтты.

Сабақ жоспарлары

Қысқа мерзімді жоспар №1

Мектеп:	Мұғалімнің аты-жөні:		
Күні:	Қатысқандар:		Қатыспағандар:
Сынып:			
Ұзақ жоспар: Қазақтың ұлттық			
Сабақтың тақырыбы	Асық шығу тарихы		
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	2.2.3.1 қолайлы оқу ортасын қалыптастыру бойынша, біріккен әрі тиімді жұмыс дағдыларын түсіну және анықтау;		
Сабақтың түрі	Әңгімелесу		
Сабақ мақсаттары:	Барлығы: Асық бар екенін біледі. Көпшілігі: Асықты қалай ату керек екенін біледі. Кейбірі: Асықты ұстау және		
Бағалау критерийлері	Асық шығу тарихын, біледі		
Тілдік пәнге қатысты сөздік қор мен терминдер	Асық шығу тарихын талдайды, қорытынды жасайды, асық ойындарының терминдері: Алшы, тәйке, шік, бүк, омпы,		
Құндылықтарға баулу	Топтық жұмыс арқылы ,жұптық жұмыс арқылы мәңгілік жалпы әлемдік аймақтық шешудегі ұлттық қауіпсіздік пен біздің еліміздің жаһандық құндылығын оқушылардың бойына дарыту.		
Пәнаралық байланыс	Тарих, әдебиет, көркем еңбек, ән		
Алдыңғы білім	Асық сабақта, тыс кездерде естіген, көрген білімдері бар		

Сабақ барысы

Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет.	Ресурстар
Сабақтың басы 10 мин	Сәлемдесу, оқушылардың сабаққа дайындықтарын тексеру, жүрек қағысын(пульсін) тексеру. Сабақтың мақсатын түсіндіру Оқушыларды асық құрастыру арқылы топтарға бөлу. Әр өз беттерінше жалпы дене жаттығуын жасайды.	Кең, таза кеңістік әрбір әрекет үшін Мұғалімге ысқы

Сабақтың ортасы 25 мин	Топқа бөлу: Оқушылар реттік бойынша 3 топқа бөлінеді. Әрбір сурет бойынша қандай ұлттық ойындар көрсетілген жөнінде және қауіпсіздік ережесін айтып береді. 1-топ: 2-топ: 3-топ: http://igrushka.kz/vip83/kazigr1.php НЕГІЗГІ 1) Асық ойынының пайда болуы мен оның тәрбиелік мәні Қазақтың ұлттық ойындарының жалпы қалыптасу кезеңі біздің заманымызға дейінгі VII-IX ғасырлар. Қазақ жеріндегі көшпелі тайпалардың қай-қайсысы болмасын, кезеңде дамымасын олар тек құралына пайдалануға тас, ағаш, сүйек тағы басқа табиғи заттар осы дәуірде ұлт ойындарында АСЫҚ - ықылымнан келе ұлттық спорттық ойындарының бір түрі. Оны қазақтардан	Үлкен бос кеңістігі Ойын ережелері бойынша http://en.wikipedia.wiki/ Бүктемелер, парағы
-----------------------------------	---	--

	басқа ойнады. АСЫҚ – төрт малдың ішінде -ешкінің тілерсегінде, жілік басында шымыр сүйек. Аңдардың да тілерсек тұсында болады. Қазақта асық қасиетті саналады. Баласы ұл болса, бесігінің басына бөрінің асығын іледі. Бөле-жаладан аулақ, -қайратты болсын дегені. Қыз бесігіне асығын (жабайт) Сұлу, көрікті болып бойжетсін деп ырымдағаны. Келіні құрсақ салғанда, мен әжесі ырымдап асық Онысы – ұл тілегені. Келінге көз тимесін, -есен босансын дегенге Жаугершілік заманда бабаларымыз соғыс стратегиясын, беретін тұсты асықты шашып жіберіп түсіндіріп, Есі кірген қазақ ең алғаш ойнайтыны да осы – асық ойыны. Асықтың түр-түрімен балалар мен үлкендер де қызығып ойнаған (асықты қазіргі баспаларда балалар ойыны деп жүр). Бұл жөнінде көркем әдебиеттерде де көп. ретінде Ы.Алтынсариннің «Асан мен Үсен» әңгімесі [2, б.]. Кезінде үлкендер бұл асықпен иіру арқылы шешілмеген дауларын шешіп ымыраға келген күндері болған. «Пікірталас» әдісі арқылы оқушылар асық ойыны мен компьютер ойындарының пайдасын талқылайды. «Сиқырлы қоржын» әдісі бірінші топ бүгінгі сабақта асыққа байланысты сөздерді жазып қоржынға салады, келесі топ ол сөздерді алып мағынасын ашады. https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html Кері байланыс: оқушылар бір –бірінің жұмысына кері байланыс	Қоржын, қағаздар
--	---	-----------------------------

Сабақтың соңы 5 минут	Құрал-жабдықтарды тиісті орындарына қою. Бүгінгі өтілген сабаққа байланыс «Жетістік Көкіректі кере реттеу. Оқушылар өздерінің жұмысы мен сыныптастарының жұмысын белгілі бір критерийлер бойынша алады	Үлкен таза
--------------------------	---	---

Қысқа мерзімді жоспар

Ұзақ мерзімді жоспар Қазақ ұлттық ойындары		Мектеп:
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні:	
Сынып: Сабақ	Қатысқандар Қатыспағандар	
Сабақ тақырыбы	Асық ойнаудың балаға тигізер	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.3.1.1 денсаулықты сақтаудың маңыздылығын білу және түсіну	
Сабақ мақсаттары	Бар. ығы: Асық бар екенін біледі. шілігі: Көп Асықты қалай ату керек екенін біледі. бірі: Кей Асықты ұстау және	
Жетістік критерийлері	Қазақтың ұлттық ойыны асық қимыл қабілеттерін көрсетеді Адам пайдасы екенін біледі	
Тілдік мақсаттар	Оқушылар: <i>қазақ ұлттық ойындарындағы өздерінің қозғалыс дағдыларын және стратегиялық ойлауын талқылай, салыстыра және талдай</i> Мыналарды қамтиды : • ұлттық, зияткерлік • стратегия, тактика, • команда, қарсылас, шабуылдау, қорғаныс • ережелер, адал	

Құндылықтарды дарыту	Бұл оқушылар дәстүрлі асық ойынындағы денсаулығына тигізер пайдасы жайында зерделейді.		
Пәнаралық байланыстар	Информатика, тарих		
АКТ дағдылары	Интернет пайдалану. https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html		
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы және тарауларда, й- ақ үйде және/немесе сыныптан тыс аясында оқу кезеңінде жалпы шеберлік пен стратегиялық түсінікке жеткізген		
Сабақ барысы			
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет.		Ресурстар
Сабақтың басы	Сәлемдесу,оқушылардың сабаққа дайындықтарын тексеру, қағысын(пульсін) тексеру. Сабақтың түсіндіру . Оқушыларды құрастыру арқылы топтарға бөлу. р топ өз беттерінше жалпы дене жаттығуын Алдыңғы білім: Берілген суреттер бойынша не ойлайсыз? Өткен тақырыппен байланыстырып көріңіз. Ойлан -талқыла Әр топ кезекпен берілген суреттерге қарай отырып, қауіпсіздік ережелері сақталғаны\сақталмағаны туралы пікірлерін білдіреді.		Кең, кеңістік әрбір әрекет үшін. Мұғалімге ысқырық
Сабақтың ортасы	Жаңа 		Үлкен бос ойын кеңістігі Слайд, суреттер

Сабақтың соңы	Тәжірибе жүзінде екі топ асықпен жаттығулар орындайды Құрал-жабдықтарды тиісті орындарына қою. Бүгінгі өтілген сабаққа байланыс. Стикерге жазып сиқырлы қоржынға Көкіректі кере реттеу. Оқушылар өздерінің жұмысы мен сыныптастарының жұмысын белгілі бір критерийлер бойынша алады	Асықтар Үлкен, алаң.
-----------------------------	---	------------------------------------

Қысқа мерзімді жоспар -4

Ұзақ жоспар бөлімі: Қазақтың ұлттық және к ойындары	Мектеп:
мерзімі: _____	Мұғалімнің аты:
Сынып: Сабақ	Қатысқаны: Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Асық түрлері және олардың атаулары
Оқыту мақсаты, осы сабақта жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.2.3.1 қолайлы оқу ортасын қалыптастыру бойынша, біріккен әрі тиімді жұмыс түсіну және анықтау; 2.2.5.1 өзінің және өзгелердің шығармашылық қабілеттерін білу және түсіне білу, оны шешудің қарапайым жолдарын ұсыну

Сабақ	Барлығы: Асық бар екенін біледі. Көпшілігі: Асықты қалай ату керек екенін біледі. Кейбірі: Дереккөздер арқылы асық және атауларын біледі	
Бағалау критерийлері	Асықтың түрлерін және оның түрлерін біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс Ойын кезінде физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады	
Тілдік	Мыналарды қамтиды: • Кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»	
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, коллаборативті мәдениет, бойы оқу	
Пәнаралық байланыс	Математика, физика,	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау, не білетінін сұрақ арқылы анықтау.	
Сабақ		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу,бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критериімен таныстыру.Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру.	Әрбір тапсырма үлкен бос Мұғалімге ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.

	Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «ақсерекпен көксерек» ойынын ойнату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз қарапайым кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, ұсынады (нығыздалған доппен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1-тапсырма «Бөрік жасырмақ» ойынына араларынан бір ойыншыны шығарып, жерге барып, бөрік немесе басқа бір белгілі затын жасыруға және сол маңайда керек. ойыншылар жасырған ойыншының тыққан затын іздеуге кіріседі. Кімде-кім тығылған бөрікті көріп қойып, алуға қам жасаса, онда иесі бермеуге тырысады. Бермеудің жағдайы екеуі бірдей бас бөрікке емес, қай бұрын алғаны алады, ал көрген ойыншы ала қалса, онда қорып, жібермеуге тырысады. Ал басқалардың қай-қайсысы болмасын, бөріктің иесіне тигізіп күш жұмсауына болмайды. Қайткенде де алдап жүріп алып, ойын жүргізушіге келулері керек. жолы бөрікті жасыруға бөрікті әкелген ойыншы барады да, жалғаса береді Асықтың түрлері және атаулары: Асық – төрт түлік мал мен қоңыр аңның санының орта	Жүгіруге жол және таза кеңістік. Фишкалар конустар, мұғалімге ысқырық, бор, секундомер Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар. https://www.youtube.com/watch?v=FfFZmY4Fm9I

	тұсында асық ліктен алынады. Оның түрлері көп. Атап айтқанда: Сақа – асықтың үлкен әрі шымыр түрі. Бұл асық жеткен еркек (серкеден) қошқар-текеден алынады. Кеней – көпшілік ойнауға қарапайым Шүкейт – жас асығы. Қойлық – қойдың асығы. Ешкімек – ешкінің асығы. – құлжаның асығы. – қорғасын құйылған салмақты Толай – сиырдың асығы. Жабай – ірі асықты айтады. – арқардың асығы Асықтың атаулары: Алшы – асықтың тәйкеге жағы яғни алшы тұруы. Тәйке – асықтың алшыға жағы. Бүге – асықтың дөңес жоғары қарап түсуі. Шіге – асықтың қуыс жоғары қарап түсуі. асықтың ашасы немесе мұртша жоғары қарап түсуі немесе тік тұрып қалуы. – асықтың омпға жағымен тік Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы	«Көршіңізге стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/												
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында ПОПС – формуласын қолдану арқылы оқушылардан кері байланыс алу, ол ПОПС – формуласындағы белгіленген төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ өз жазу сұралады Қосымша	ПОПС – формуласы <table border="1"> <tr> <td>П</td><td>позиция</td><td></td></tr> <tr> <td>О</td><td>негіздеме</td><td></td></tr> <tr> <td>П</td><td>мысал</td><td></td></tr> <tr> <td>С</td><td>Ой тастау</td><td></td></tr> </table>	П	позиция		О	негіздеме		П	мысал		С	Ой тастау	
П	позиция													
О	негіздеме													
П	мысал													
С	Ой тастау													

Қысқа мерзімді жоспар № 5

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық және ойындары	Мектеп:
---	---------

мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:	
сынып: сабақ		Қатысқаны:	Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Сақаны таңдау және техникасы		
Оқыту мақсаты, осы сабақта қол жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.3.3.1 түрлі дене жүктемелерінің арасындағы айырмашылық және олардың ағзаға тигізетін әсерін сыртқы белгілеріне қарап анықтай білу		
Сабақ	Барлығы: Асық бар екенін біледі. Көпшілігі: Асықты қалай ату керек екенін біледі. Кейбірі: Сақаны таңдап иіруді орындай		
Бағалау критерийлері	Сақаны таңдайды және иіре біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс Ойын кезінде физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады		
Тілдік	Мыналарды қамтиды: • Кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»		
Тәрбиелеу дылықтар	Құрмет, жауапкершілік, коллаборативті мәдениет, бойы оқу		
Пәнаралық ланыс	Математика, физика,		
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oilyn.html		
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.		

Сабақ		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критеріімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «ақсерекпен көксерек» ойынын ойнату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз қарапайым кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, ұсынады (нығыздалған доппен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	Әрбір тапсырма үлкен бос Мұғалімге ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1-тапсырма «Бөрік жасырмақ» ойынына араларынан бір ойыншыны шығарып, жерге барып, бөрік немесе басқа бір белгілі затын жасыруға және сол маңайда керек. ойыншылар жасырған ойыншының тыққан затын іздеуге кіріседі. Кімде-кім тығылған бөрікті көріп қойып, алуға қам жасаса, онда иесі бермеуге тырысады. Бермеудің жағдайы	Жүгіруге жол және таза кеңістік. Фишкалар конустар, мұғалімге ысқырық, бор, секундомер

	екеуі бірдей бас бөрікке емес, қай бұрын алғаны алады, ал көрген ойыншы ала қалса, онда қорып, жібермеуге тырысады. Ал басқалардың қай- қайсысы болмасын, бөріктің иесіне тигізіп күш жұмсауына болмайды. Қайткенде де алдап жүріп алып, ойын жүргізушіге келулері керек. жолы бөрікті жасыруға бөрікті әкелген ойыншы барады да, жалғаса береді Сақа таңдау және иіру: Асықты шиырып-шиырып иірсеңіз, ол сегіз жағдайда болады: алшы, тәйке, бүге, шіге, қыңжы, тоққа, омпы, шомпы болып жерде әрине көбінде бүгесі мен шігесі көп болады. Асықты жерге кезде төрт түрлі қалыпта түседі: алшы – асықтың тік рғандағы алшыға қарама-қарсы томпақтау жағы, – асықтың шалқасынан жатқан томпақ беті, шік бүкке қарама-қарсы асықтың етпетінен жатқан ойық жағы. Оқушыларға тәжірибе орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы,	Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар. https://www.youtube.com/watch?v=FfFZmY4Fm9I «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/												
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында ПОПС – формуласын қолдану арқылы оқушылардан кері байланыс алу, ол ПОПС – формуласындағы белгіленген төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ өз жазу сұралады Қосымша	ПОПС – формуласы <table border="1"> <tr> <td>П</td><td>позиция</td><td></td></tr> <tr> <td>О</td><td>негіздем е</td><td></td></tr> <tr> <td>П</td><td>мысал</td><td></td></tr> <tr> <td>С</td><td>Ой тастау</td><td></td></tr> </table>	П	позиция		О	негіздем е		П	мысал		С	Ой тастау	
П	позиция													
О	негіздем е													
П	мысал													
С	Ой тастау													

Қысқа мерзімді жоспар № 6-7

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі: Қазақтың ұлттық зияткерлік ойындары		Мектеп:
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні:	
Сынып: Сабақ	Қатысқандар Қатыспағандар	
Сабақ тақырыбы	Сақаны нысанаға ату	
Осы сабақта жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау 2.2.5.1 өзінің және өзгелердің шығармашылық қабілеттерін білу және түсіну, оны шешудің қарапайым жолдарын ұсыну	
Сабақ мақсаттары	Барлығы: Асықты қалай ату керек екенін біледі. Көпшілігі: Сақаны таңдап иіруді орындай алады. Кейбірі: ақаны нысанаға ата алады	
Жетістік критерийлері	Қазақтың ұлттық ойыны асық қимыл қабілеттерін көрсетеді Адам пайдасы екенін біледі	
Тілдік мақсаттар	Оқушылар: <i>қазақ ұлттық ойындарындағы өздерінің қозғалыс дағдыларын және стратегиялық ойлауын талқылай, салыстыра және талдай</i> Мыналарды қамтиды : • <i>ұлттық, зияткерлік</i> • <i>стратегия, тактика,</i> • <i>команда, қарсылас, шабуылдау, қорғаныс</i> • <i>ережелер, адал</i>	
Құндылықтарды дарыту	<i>Бұл оқушылар асық ату ойындарындағы стратегиялар мен тактикаларды оқып, Оқушылар адал ойын үлгілері мен бірлескен жұмыс дағдыларын талдайды және бағалайды.</i>	
Пәнаралық байланыстар	Информатика, тарих, математика	
АКТ дылары	Интернет пайдалану. https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	

Бастапқы білім	<i>Оқушылар алдыңғы және тараула ақ үйде және/немесе сыныптан тыс кезеңінде асық атуды меңгерген.</i>	<i>рда, аясында оқу</i>
Сабақ барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері Сабақтың басы Сабақтың ортасы Сабақтың соңы	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет. <i>Сәлемдесу, оқушылардың сабаққа дайындықтарын тексеру, қазысын(пульсін) тексеру. Сабақтың түсіндіру. Оқушыларды құрастыру арқылы топтарға бөлу. топ өз беттерінше жалпы дене жаттығуын</i> Жаңа Тәжірибе жүзінде екі топ асықпен жаттығулар орындау Сақаны дұрыс ұстау, шиіру әдісімен ату <i>Құрал-жабдықтарды тиісті қою. Бүгінгі өтілген кері байланыс чемпиондар тұғырына стикерлерді жапсырады. Көкіректі кере демді реттеу. Оқушылар өздерінің жұмысы мен сыныптастарының жұмысын белгілі бір критерийлер бойынша бағалай алады</i>	Ресурстар Кең, кеңістік әрбір әрекет үшін. Мұғалімге ысқырық Үлкен бос ойын кеңістігі Слайд, суреттер Асықтар Үлкен, алаң.

Қысқа мерзімді жоспар № 8-9-10

Ұзақ мерзімді жоспар Қазақ ұлттық және ойындары		Мектеп:
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні:	
Сынып: Сабақ	Қатысқандар Қатыспағандар	
Сабақ тақырыбы	Асықтарды әр түрлі қашықтықтардан ату әдісі	
Осы сабақта жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.5.1 аздаған ауқымдағы дене жаттығуларының тактикасын, стратегиясын және құрылымдық идеяларын білу және сипаттай білу 2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау 2.2.7.1 жарыс кезінде әділ ойнау, патриотизм және ынтымақтастыққа жататын мінез-құлық көрсету және түсіндіру;	
Сабақ мақсаттары	Барлығы: Асық бар екенін біледі. Көпшілігі: Асықты қалай ату керек екенін біледі. Кейбірі: Асықтарды әртүрлі қашықтықтан атуды біледі	
Жетістік критерийлері	Сақамен әртүрлі қашықтықтан асықты әдісін үйренеді • Қазақтың ұлттық ойындарының түрлерін ажыратады және балама ұксас құрастырады • Асық атауларын атайды және қандай физикалық дамытатынын анықтайды	
Тілдік мақсаттар	<i>Оқушылар:</i> <i>Бес табан ойындарындағы өздерінің қозғалыс және стратегиялық ойлауын талқылай, және талдай алады.</i> <i>Мыналарды қамтиды:</i> • ұлттық, • Алишы, тәйкі, шік, бүк <i>стратегия, тактика, жүріс</i> • команда қарсылас, шабуылдау, қорғаныс • ережелер, бағалау, адал ойын	

Құндылықтарды дарыту	<i>Бұл оқушылар дәстүрлі қазақ ойындарындағы бірқатар стратегиялар мен оқып, жетілдіреді, дәстүрлі асық ойындарының ережелерін, тактикаларын зерделейді. Оқушыларға түрлі рөлдерді кезек-кезек орындап, ойынды ұсынылады. адал ойын үлгілері мен жұмыс талдайды бағалайды.</i>
Пәнаралық байланыстар	<i>Қазақстан тарихы, математика, биология</i>
АКТ дағдылары	Интернет пайдалану. https://www.youtube.com/watch?v=FfFZmY4Fm9I
Бастапқы білім	<i>Оқушылар алдыңғы сыныптарда және тарауларда, сондай- ақ үйде және/немесе сыныптан тыс сабақтар аясында оқу кезеңінде жалпы пен түсінікке қол жеткізген әр түрлі асық ойындарында тәжірибені меңгерген.</i>

Сабақ барысы

Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет.	Ресурстар
Сабақтың басы 10 мин	Сәлемдесу, оқушылардың сабаққа дайындықтарын тексеру, жүрек қағысын(пульсін) тексеру. мақсатын түсіндіру Жалпы дене жаттығуын жасайды.	Кең, таза кеңістік әрбір әрекет үшін. Мұғалімге ысқырық
Сабақтың ортасы 25 мин	Топқа бөлу: Оқушыларды асық түстерін алу арқылы топтарға бөлу. Әр топ өз беттерінше жалпы дене жаттығуын жасайды. http://igrushka.kz/vip83/kazigr1.php . «Пікірталас алаңы» әдісі арқылы оқушылар асық ойыны мен компьютер ойындарының пайдасын талқылайды.	Үлкен бос кеңістігі

	«Сиқырлы қоржын» әдісі бірінші топ бүгінгі сабақта асыққа байланысты сөздерді жазып қоржынға салады, келесі топ ол сөздерді алып мағынасын ашады. https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html Кері байланыс: оқушылар бір –бірінің жұмысына кері байланыс береді. Әр түрлі қашықтықтардан асық атып машықтандыру	Ойын ережелері бойынша http://en.wikipedia.org/wiki/ Бүктемелер, 4 парағы Қоржын, қағаздар
Сабақтың соңы 5 минут	Құрал-жабдықтарды тиісті орындарына қою. Бүгінгі өтілген сабаққа кері байланыс «Асық деңгейі». Көкіректі кере реттеу. Оқушылар өздерінің жұмысы мен сыныптастарының жұмысын белгілі бір критерийлер бойынша алады	Үлкен таза

Қысқа мерзімді жоспар № 11-12

Бөлім ұзақ жоспары: Қазақтың ұлттық Мектеп:		
Мерзімі:	Мұғалімнің аты:	
Сынып:	Сабақ	Саны
Сабақ тақырыбы: Бес ойынының ережесі		
Оқу мақсаты:	2.2.4.1 дене жаттығулары аясындағы іс-әрекеттерді оңтайландыру және балама түрлерін құруға қажет ережелер мен құрылымдық тәсілдерді білу және түсіну 2.2.3.1 қолайлы оқу ортасын қалыптастыру бойынша, біріккен әрі тиімді жұмыс дағдыларын түсіну және анықтау;	
Сабақ мақсаты	Барлығы: Асықты қалай ату керек екенін біледі Көпшілігі: Асықтарды әртүрлі қашықтықтан ата Кейбірі: Бес ойыны ережесін біледі	

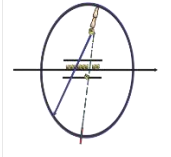
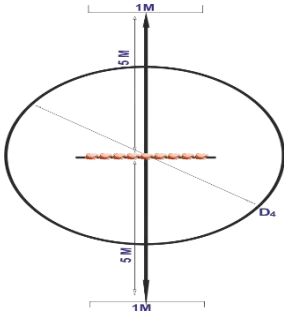
Бағалау өлшемдері	Сақаның оңқай не солақай екенін ажыратады Сақаны иіруді, түрлерін және атуды үйренеді Ережеге ойнай алады	
Тілдік мақсаттар	Оқушылар: командалық әр түрлілігі жағдайында негізгі қозғалыс талқылай алады,	
Тәрбиелеу құндылықтары	Қарым-қатынас, шындық, патриотизм.	
Пәнаралық байланыс	Дене және денсаулық ғылымдарымен байланыс, салмақ ағым динамикасы. Информатика (ақпарат іздеу), математика (кеңістік, бағыт және бұрыш), биология (ағзадағы биохимиялық өзгерістер), физика (жылдамдық, салмақ, энергия), психология (шағын топтарда жұмыс жасау) байланыс.	
АКТ	Ғаламтордан сынып деңгейіне мәлімет қолдануға https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не сұрақ арқылы анықтау	
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурстар
Бастапқы кезең 10 минут	Сапқа тұрғызу, сәлемдесу, сабақтың тақырыбымен, оқыту мақсатымен, жетістік критериилерімен таныстыру. Сабақтың негізгі мақсатын айту Қауіпсіздік ережесімен таныстыру. Жалпы жүру, жаттығулары Демалу, дембасу Жалпы дамыту жаттығуларын орындату	Үлкен кеңістік, ысқырық.
Негізгі кезең 25 минут	Сабақтың тақырыбы бойынша, ойынының түрі «Бес табан» ойынымен таныстыру, иіру және әдісін көрсетіп жаттықтыру, ойнату. 1. Ойын ережесімен таныстыру. 2. Ойын асықтарын қолдану. 3. Ойын қағидаларын жазып отыруды ұйымдастыру. 4. Асықтың тұрыстарын, түсіндіру. 5. Асықты қашықтықтан атуды игеру. бекет	Ысқырық ,секундомер, кеңістік, жалаушалар.,

	6. Оқушыларды топқа бөлу 7. Шеңбер сызу. 8. Қауіпсіздік айту. «Бес » ойынының ережесі - «Бес табан» ойыны (Ø 400см) шеңберде ойналады, шеңбердің екі жағындағы ату сызық сызылады (көннен қашықтығы 5 метр оңға және солға) - Шеңбердің ортасына көнге 9,11,13 асық тігіледі, бірінші болып 5,6,7 асықты атып алған команда жеңімпаз атанады - Әр команда үш ойыншыдан тұрады. - Ату кезеңін сақаларды иіру арқылы анықтайды, ойынға қатысушылар ату сызығынан кезек бойынша ортадағы асықтарды атады: а) ату сызығын басып атуға болмайды, ойыншы кезегін жоғалтады. ә) Шеңбер сызығынан шамадан тыс көп алға еңкейуге, не еденмен сақаны сырғытып сілтеуіне қатаң тыйым б) Шеңберден ату кезінде ойыншы артқы аяғын көтеруге болмайды, аяқ көтеріліп немесе жылжып кетсе, шеңберден шығара алмаса, кезек екінші ойыншыға тиеді. в) Ату кезінде тиген асық шеңбер сызығынан өтуге міндетті, егер асық сызықтан өтсе ойыншыға мүмкіндік береді, төреші ойыншыға шеңбердің (Ø400см) сыртынан көндегі кеней асықтарды атуға рұқсат береді, ойын сол асық жалғасын табады; г) Ату кезінде ойыншы асықты шеңберден шығара алмаса, яғни шеңбердің ішінде қалса, жығылған асықты жатысына қарай яғни шеңбер сызығынан бір табаннан қашық жатса сол асықты диагональ бағытта атамыз, ал көн сызығы бойында жатса ол кезде параллель бағытта атамыз, тигізе алмаса асықты көнге қайтып тігеміз кезек қарсылас ойыншыға көшеді. ғ) Ату кезінде сақа тиген асық шеңбер сызығынан өтпей көн сызығынан жығылса және асық сызықтан өтпей бір табан бойында қалса ойыншыға оңтайлы мүмкіндік береді, яғни төреші ойыншыға шеңбер (Ø 400см) сызығынан (оңға немесе солға) бес табан санап көндегі кеней	Асықтар
--	---	----------------

	асықтарды атуға рұқсат береді, ойын сол асық арқылы жалғасын табады; Ережемен «Бес тас» ойынын ойнату	
Қорытынды бөлім 10 минут	Оқушылар жаттығуларын жасайды. Сабақты қорытындылау. Кері байланыс бейнеленген парақшалар арқылы білдіріп артына пікірлерін жазады. « Алшы »- бәрі түсінікті, қызықты, тәйкі »- түсінікті бірақ..., « шік »- әлі қажет етеді, « бүк »- түсініксіз,	Стикерлер, қаламсап, қарындаштар, тақта.

Қысқа мерзімді жоспар № 13-14

Бөлім ұзақ жоспары: Қазақтың ұлттық Мектеп:	
Мерзімі:	Мұғалімнің аты:
Сынып:	Сабақ Саны
Сабақ тақырыбы: Бес ойыны (Жарыс)	
Оқу мақсаты:	2.2.6.1 жарыс іс-әрекеттері және төрелік ету ережелерін білу; 2.2.7.1 жарыс кезінде әділ ойнау, патриотизм және ынтымақтастыққа жататын мінез-құлық көрсету және түсіндіру;
Сабақ мақсаты	Барлығы: Асықты қалай ату керек екенін біледі Көпшілігі: Асықтарды әртүрлі қашықтықтан ата алады. Кейбірі: Бес ойыны ережесін біледі
Бағалау өлшемдері	Сақаның оңқай не солақай екенін ажыратады Сақаны иіруді, ру түрлерін және атуды үйренеді Ережеге ойнай алады
Тілдік мақсаттар	Оқушылар: командалық әр түрлілігі жағдайында дыларын негізгі қозғалыс талқылай алады,
Тәрбиелеу құндылықтары	Қарым-қатынас, шындық, патриотизм.
Пәнаралық байланыс	Математика, информатика,
АКТ	Ғаламтордан сынып деңгейіне мәлімет қолдануға https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не сұрақ арқылы анықтау

Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурстар
Бастапқы кезең 10 минут	Сапқа тұрғызу, сәлемдесу, сабақтың тақырыбымен, оқыту мақсатымен, жетістік критерийлерімен таныстыру. Сабақтың негізгі мақсатын айту Қауіпсіздік ережесімен таныстыру. Жалпы жүру, жаттығулары Демалу, дембасу Жалпы дамыту жаттығуларын орындату	Үлкен кеңістік, ысқырық.
Негізгі кезең 25 минут	Сабақтың тақырыбы бойынша, ойынының түрі «Бес табан» ойынымен таныстыру, иіру және әдісін көрсетіп жаттықтыру, ойнату. - Ойын ережесімен таныстыру. - Ойын асықтарын қолдану. - Ойын қағидаларын жазып отыруды ұйымдастыру. - Асықтың тұрыстарын, түсіндіру. - Асықты қашықтықтан атуды игеру. бекет - Оқушыларды топқа бөлу - Шеңбер сызу. - Қауіпсіздік айту. Жарыс төрешілердің пәрмендері: Диагональ пәрмені: Баста Қате Асық ату алаңы: Мүмкіндік: Таза Ережемен «Бес тас» ойынынан	Ысқырық ,секундомер, үлкен кеңістік, асықтар, жалаушалар., Қазақтың ұлттық ойындары кітабы, авторы Б.Төтенай Бес ойынының қолданыстағы ережелері-2019 Асықтар

Қорытынды бөлім 10 минут	Оқушылар жаттығуларын жасайды. Сабақты қорытындылау. Кері байланыс бейнеленген парақшалар арқылы білдіріп артына пікірлерін жазады. «Алшы»- бәрі түсінікті, қызықты, тәйкі»- түсінікті бірақ..., «шік»- әлі қажет етеді, «бүк»- түсініксіз,	Стикерлер, қаламсап, қарындаштар, тақта.
---	--	--

Қысқа мерзімді жоспар №

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық және к ойындары		Мектеп:	
мерзімі:_____		Мұғалімнің аты:	
сынып: сабақ		Қатысқаны:	Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. әдісін үйрету		
Оқыту мақсаты, осы сабақта жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау		
Сабақ	Барлығы: Асық бар екенін біледі. Көпшілігі: Асықты қалай ату керек екенін біледі. Кейбірі:Сақаны таңдап иіруді орындай		
Бағалау критерийлері	Сақаны таңдайды және иіре біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс Ойын кезінде физикалық әрекеттерде түсініп қолданады		
Тілдік	Мыналарды қамтиды: • Кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»		

Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, коллаборативті мәдениет, бойы оқу
Пәнаралық байланыс	Математика, физика,
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.

Сабақ

Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критериімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз қарапайым кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, ұсынады (нығыздалған доппен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	Әрбір тапсырма үлкен бос Мұғалімге ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.

Негізгі бөлім 28-30 мин.	1-тапсырма «Бөрік жасырмақ» ойынына араларынан бір ойыншыны шығарып, жерге барып, бөрік немесе басқа бір белгілі затын жасыруға және сол маңайда керек. ойыншылар жасырған ойыншының тыққан затын іздеуге кіріседі. Кімде-кім тығылған бөрікті көріп қойып, алуға қам жасаса, онда иесі бермеуге тырысады. Бермеудің жағдайы екеуі бірдей бас бөрікке емес, қай бұрын алғаны алады, ал көрген ойыншы ала қалса, онда қорып, жібермеуге тырысады. Ал басқалардың қай-қайсысы болмасын, бөріктің иесіне тигізіп күш жұмсауына болмайды. Қайткенде де алдап жүріп алып, ойын жүргізушіге келулері керек. жолы бөрікті жасыруға бөрікті әкелген ойыншы барады да, жалғаса береді Сабак тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету«Бірлік» Ойыншы жерге 5 асықты пашады, «САҚА» асықты жоғарыға жерден бір асық алып, лақтырған асықты ұстауы тиіс. Ұстап алынған асық жеке алынып қойылады. Асық қайта жоғарыға лақтырылып, екіншісі, кейін үшінші, төртінші алынады. Оқушыларға тәжірибе орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы	Жүгіруге жол және таза кеңістік. Фишкалар конустар,мұғалімге ысқырық, бор, секундомер Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар. https://www.youtube.com/watch?v=FfFZmY4Fm9I «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады Қосымша	

Қысқа жоспар № 16

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық және к ойындары		Мектеп:
мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:
сынып: сабақ	Қатысқаны:	Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. Екілік әдісін үйрету	
Оқыту мақсаты, осы сабақта жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау	
Сабақ	Барлығы: Бес асық ойыны бар екенін біледі. Көпшілігі: Сақаны таңдап асықты иіруді орындай алады. Кейбірі: Бірлік орындай алады	
Бағалау критерийлері	Сақаны таңдайды және иіре біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс Ойын кезінде әр-түрлі физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады	
Тілдік	Мыналарды қамтиды: • Қақпақыл, • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»	
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық	
Пәнаралық байланыс	Математика, физика,	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.	

Сабақ		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критеріімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз қарапайым кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, ұсынады (нығыздалған доппен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	Әрбір тапсырма үлкен бос Мұғалімге ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1 тапсырма «Бірлік» әдісін жасап қайталау. 2 тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Екілік» әдісі асықтар шашылады, «қақпақыл» асықты жоғарыға лақтырылып, ал жерден екі асық алынады және лақтырылған асық ұстап алынады. Кейін тағы екеуі теріледі. Оқушыларға тәжірибе орындату	.Матылар, уақыт өлшегіш «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы»

	Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы	https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	

Қысқа мерзімді жоспар № 17

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары:	Мектеп:
Қазақтың ұлттық және к ойындары	
мерзімі: _____	Мұғалімнің аты:
сынып: сабақ	Қатысқаны: Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. әдісін үйрету
Оқыту мақсаты, осы сабақта жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау
Сабақ	Барлығы: Бес асық ойыны бар екенін біледі. Көпшілігі: Сақаны таңдап асықты иіруді орындай алады. Кейбірі: Бірлік, екілік әдісін орындай алады
Бағалау критерийлері	Сақаны таңдайды және иіре біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс Ойын кезінде физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады
Тілдік	Мыналарды қамтиды: • Кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»

Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік,	
Пәнаралық байланыс	Математика, физика,	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-ojyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.	
Сабақ		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критеріімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз қарапайым кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, ұсынады (нығыздалған доппен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	Әрбір тапсырма үлкен бос Мұғалімге ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.

Негізгі бөлім 28-30 мин.	1-тапсырма «Бірлік», әдістерін қайталап орындау 2 тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Үштік» Асықтар шашылады, «қақпақыл» асықты жоғарыға лақтырылып, ал жерден үш асық алынады. Екінші рет асық Оқушыларға тәжірибе орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы	Матылар, өлшегіш «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	

Қысқа мерзімді жоспар №

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық және	Мектеп: к ойындары
мерзімі: _____	Мұғалімнің аты:
сынып: сабақ	Қатысқаны: Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. әдісін үйрету
Оқыту мақсаты, осы сабақта жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау

Сабақ	Барлығы: Бес асық ойыны бар екенін біледі. Көпшілігі: Сақаны таңдап асықты иіруді, бірлік, екілік әдісін орындай алады. Кейбірі: Бірлік, екілік, үштік, төрттік әдісін орындай алады
Бағалау критерийлері	Сақаны таңдайды және иіре біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс Ойын кезінде физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады
Тілдік	Мыналарды қамтиды: • Кеней, сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық
Пәнаралық байланыс	Математика, физика,
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бірлік, екілік, үштік әдістері бойынша білімін сұрау не сұрақ анықтау.

Сабақ		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критерийімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы.	Әрбір тапсырма үлкен бос Мұғалімге ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.

	• бірінші топ құрал жабдықсыз қарапайым кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, ұсынады (нығыздалған доппен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1-тапсырма «Бірлік», «Үштік», қайталап орындау 2-тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Төрттік» Барлық асықтар қолда болады, «қақпақыл» асықты жоғарыға лақтырылып, қалғандары жерге қойылады, лақтырылған асық тосып алынады. Кейін «қақпақыл» асықты қайтадан жоғарыға лақтырылып, жердегі төрт асық алынады, лақтырылған асықты ұстауы тиіс. Оқушыларға тәжірибе орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай таллау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы.	Матылар, өлшегіш «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	

Қысқа мерзімді жоспар №

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық және к ойындары		Мектеп:
мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:
сынып: сабақ	Қатысқаны:	Қатыспағаны
Сабақ	Бес асық ойыны. немесе әдісін үйрету тақырыбы	
Оқыту мақсаты, осы сабақта жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау	
Сабақ	Барлығы: Бес асық ойыны бар екенін біледі, бірлік, екілік әдісін орындай алады. Көпшілігі: Сақаны таңдап асықты иіруді, екілік, үштік, төрттік, әдістерін орындай алады. Кейбірі: Үштік, төрттік, жалақ әдістерін орындай алады	
Бағалау критерийлері	Сақаны таңдайды және иіре біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс Ойын кезінде физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады	
Тілдік	Мыналарды қамтиды: • Кеней, сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»	
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік,	
Пәнаралық байланыс	Математика, физика,	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	

Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бірлік, екілік, үштік әдістері бойынша білімін сұрау не сұрақ анықтау.	
Сабақ		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критериімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз қарапайым кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, ұсынады (нығыздалған доппен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	Әрбір тапсырма үлкен бос Мұғалімге ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1-тапсырма «Бірлік», «Үштік», «Төрттік әдістерін қайталап орындау 2-тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Жалақ» «Қақпақыл» асықты жоғарыға лақтырылып, қалған төртеуі қолда болады. Сұқ саусағын ойыншы жерге 3	Матылар, өлшегіш «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы»

	немесе 5 рет (келісім бойынша) «қақпақыл» асықты ұстап алғанша Оқушыларға тәжірибе орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау парағы,	https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	

Қысқа мерзімді жоспар № 20-21

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары:		Мектеп:	
Қазақтың ұлттық және		к ойындары	
мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:	
сынып:		Қатысқаны:	Қатыспағаны
сабақ			
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. әдісін үйрету		
Оқыту мақсаты, осы сабақта жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау		
Сабақ	Барлығы: Бес асық ойыны бар екенін біледі, бірлік орындай алады. Көпшілігі: Сақаны тандап асықты иіруді, екілік, үштік әдісін орындай алады. Кейбірі: Төрттік, жалақ әдістерін орындай алады		

Бағалау критерийлері	Сақаны таңдайды және иіре біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс Ойын кезінде физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады	
Тілдік	Мыналарды қамтиды: • Кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»	
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық	
Пәнаралық байланыс	Математика, физика,	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бірлік, екілік, үштік әдістері бойынша білімін сұрау не сұрақ анықтау.	
Сабақ		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу,бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критериймен таныстыру.Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз қарапайым кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол иық	Әрбір тапсырма үлкен бос Мұғалімге ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.

	буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, ұсынады (нығыздалған доппен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет.(оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1-тапсырма «Бірлік», «Үштік», «Төрттік», «Жалақ» әдістерін қайталап орындау 2-тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Алақан» әдісі Асықтар шашылады «қақпақыл» асықты жоғарыға лақтырып, ал қалғандары бір-бірден сол алақанға жиналады және «қақпақыл» асық ұстап алынады Оқушыларға тәжірибе орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы,	Матылар, өлшегіш «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	

Қысқа мерзімді жоспар № 22-23

Ұзақ мерзімді жоспар Қазақ ұлттық және ойындары		Мектеп:	
Күні:		Мұғалімнің аты-жөні:	
Сынып: Сабақ		Қатысқандар Қатыспағандар	
Сабақ тақырыбы	Төртбұрыш әдісін үйрету		
Осы сабақта жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау 2.2.4.1 дене жаттығулары аясындағы іс-әрекеттерді оңтайландыру және балама түрлерін құруға қажет ережелер мен құрылымдық тәсілдерді білу және түсіну.		
Сабақ мақсаттары	Барлығы: Асық бірлік, екілік, үштік әдістерін біледі. Көпшілігі: Бес асық бірлік, екілік, үштік төрттік орындай алады. Кейбірі: Бірліктен, алақанға әдістерді орындай алады		
Жетістік критерийлері	Бес асық ойынындағы әдістерді үйренеді • ұлттық ойындарының түрлерін ажыратады және балама ұқсас құрастырады • Асық атауларын атайды және қандай физикалық дамытатынын анықтайды		
Тілдік мақсаттар	<i>Оқушылар:</i> <i>Бес ойындарындағы өздерінің қозғалыс және стратегиялық ойлауын талқылай, және талдай алады.</i> <i>Мыналарды қамтиды:</i> • ұлттық, • Алишы, тәйкі, шік, бүк <i>стратегия, тактика, жүріс</i> • команда қарсылас, шабуылдау, қорғаныс • ережелер, бағалау, адал ойын		

Құндылықтарды дарыту	<i>Бұл оқушылар дәстүрлі қазақ ойындарындағы бірқатар стратегиялар мен оқып, жетілдіреді, дәстүрлі асық ойындарының ережелерін, тактикаларын зерделейді</i>
Пәнаралық байланыстар	<i>Қазақстан тарихы, математика, биология</i>
АКТ дағдылары	Интернет пайдалану. https://www.youtube.com/watch?v=FfFZmY4Fm9I
Бастапқы білім	<i>Оқушылар үйде немесе сыныптан тыс аясында оқу кезеңінде жалпы пен түсінікке қол жеткізген әр түрлі асық ойындарында тәжірибені меңгерген.</i>

Сабақ барысы

Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет.	Ресурстар
Сабақтың басы 10 мин	Сәлемдесу, оқушылардың сабаққа дайындықтарын тексеру, жүрек қағысын(пульсін) тексеру. мақсатын түсіндіру Жалпы дене жаттығуын жасайды.	Кең, таза кеңістік әрбір әрекет үшін. Мұғалімге ысқырық
Сабақтың ортасы 25 мин	Топқа бөлу: Оқушыларды асық түстерін алу арқылы топтарға бөлу. Әр топ өз беттерінше жалпы дене жаттығуын жасайды. http://igrushka.kz/vip83/kazigr1.php . «Пікірталас алаңы» әдісі арқылы оқушылар асық ойыны мен компьютер ойындарының пайдасын талқылайды. «Сиқырлы қоржын» әдісі бірінші топ бүгінгі сабақта асыққа байланысты сөздерді жазып қоржынға салады, келесі топ ол сөздерді алып мағынасын ашады. https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	Үлкен бос кеңістігі

	Кері байланыс: оқушылар бір –бірінің жұмысына кері байланыс береді. «Төрт бұрыш» Төрт асық шаршы бойынша (шамамен 7х7см,8х8см,9х9см,10х10 см) қойылады. Ойыншы «қақпақыл» асықты жоғарыға лақтырып, қалған асықтарды жинап және иірілген асықты ұстап алуы Төртбұрыш қайталап орындау	Ойын ережелері бойынша http://en.wikipedia.org/wiki/асықтар
Сабақтың соңы 5 минут	Құрал-жабдықтарды тиісті орындарына қою. Бүгінгі өтілген сабаққа кері байланыс «Асық деңгейі». Көкіректі кере реттеу. Оқушылар өздерінің жұмысы мен сыныптастарының жұмысын белгілі бір критерийлер бойынша алады	Үлкен таза

Қысқа мерзімді жоспар № 24-25

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары:		Мектеп:	
Қазақтың ұлттық және		к ойындары	
мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:	
сынып:		Қатысқаны:	Қатыспағаны
сабақ			
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. алмастыру әдісін үйрету		
Оқыту мақсаты, осы сабақта жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау 2.2.4.1 дене жаттығулары аясындағы іс-әрекеттерді оңтайландыру және балама түрлерін құруға қажет мен құрылымдық тәсілдерді білу және түсіну.		
Сабақ мақсаты	Барлығы: Бес асық ойыны бар екенін біледі. Көпшілігі: Сақаны тандап асықты иіруді, бірлік, екілік әдісін орындай алады. Кейбірі: Бірлік, екілік, үштік, төрттік әдісін орындай алады		

Бағалау критерийлері	Сақаны таңдайды және оның иіре біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс көрсетеді Ойын кезінде әр-түрлі физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады	
Тілдік мақсаттар	Мыналарды қамтиды: • Кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»	
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық	
Пәнаралық байланыс	Математика, физика, биология, тарих	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып алақан, төртбұрыш әдістері бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.	
Сабақ барысы		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу,бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критериімен таныстыру.Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз орындалатын қарапайым жаттығулар кешенін құрады,	Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.

	сынып болып орындайды. (қол мен иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, сыныпқа ұсынады (нығыздалған доппен, секіргішпен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық кабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық еттер топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет.(оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1-тапсырма «Жалақ», «Алақан», әдістерін қайталап орындау 2-тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Асық алмастыру» Асықтар шашылады«қақпақыл» асықты жоғарыға лақтырып, жерден біреуі және иірілген асық ұстап алынады. Ойыншының қолында екі асық болады. Оның біреуі жоғарыға лақтырылып, ал екіншісін жерде жатқан асықпен алмастырылады және лақтырған асық ұстап алынады. Осылайша, асықты алмастыра отырып, олар бір жерге жинастырылады. Ақырғы асықты лақтыра және оны ұстап ала отырып, қолына 4 асық жиналады Оқушыларға тәжірибе жүзінде орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы,	Матылар, уақыт өлшегіш «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	

Қысқа мерзімді жоспар № 26

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық және зияткерлік ойындары		Мектеп:	
мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:	
сынып: сабақ		Қатысқаны:	Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. Үндемес әдісін үйрету		
Оқыту мақсаты, осы сабақта қол жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау		
Сабақ мақсаты	Барлығы: Төрттік әдісін біледі, орындайды Көпшілігі: Жалақ, алақан әдістерін орындай алады. Кейбірі: Төртбұрыш, асық алмастыру әдістерін орындай алады		
Бағалау критерийлері	Бес асық ойыны әдістерін біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс көрсетеді Ойын кезінде әр-түрлі физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады		
Тілдік мақсаттар	Мыналарды қамтиды: • Қақпақыл, кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»		
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық		
Пәнаралық байланыс	Математика, физика, биология		
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html		
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.		

Сабақ барысы		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критеріімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз орындалатын қарапайым жаттығулар кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол мен иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, сыныпқа ұсынады (нығыздалған доппен, секіргішпен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық еттер топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1 тапсырма «Асық алмастыру» әдісін жасап қайталау. 2 тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Үндемес» Бірінші әрекет қайталанады, бірақ «қақпақыл» асықты ұстар кезде қалғандары бір-біріне соқтықпаулары тиіс. Оқушыларға тәжірибе жүзінде орындату Сұрақ-жауап	.Матылар, уақыт өлшегіш «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы»

	Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы	https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	Чемпиондар тұғыры

Қысқа мерзімді жоспар № 27

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары:	Мектеп:
Қазақтың ұлттық және зияткерлік ойындары	
мерзімі: _____	Мұғалімнің аты:
сынып:	Қатысқаны:
сабақ	Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. Сарт-сұрт әдісін үйрету
Оқыту мақсаты, осы сабақта қол жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.2.4.1 денежаттығулары аясындағы іс-әрекеттерді оңтайландыру және балама түрлерін құруға қажет ережелер мен құрылымдық тәсілдерді білу және түсіну.
Сабақ мақсаты	Барлығы: Төрттік, жалақ, алақан әдісін біледі, орындайды Көпшілігі: Алақан, төрт бұрыш әдістерін орындай алады. Кейбірі: Асық алмастыру әдістерін орындай алады
Бағалау критерийлері	Бес асық ойыны әдістерін біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс көрсетеді Ойын кезінде әр-түрлі физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады

Тілдік мақсаттар	Мыналарды қамтиды: • Қақпақыл, кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық
Пәнаралық байланыс	Математика, физика, биология
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oilyn.html
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.

Сабақ барысы

Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу,бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критериімен таныстыру.Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз орындалатын қарапайым жаттығулар кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол мен иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, сыныпқа ұсынады (нығыздалған доппен, секіргішпен,	Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.

	гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық еттер топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет.(оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1 тапсырма «Үндемес» әдісін жасап қайталау. 2 тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету « Сарт-сұрт » Бірінші әрекет қайталанады, бірақ «қақпақыл» асықты ұстар кезде, асық жерге тиіп, оның соқтыққан дыбысы естілуі тиіс. Оқушыларға тәжірибе жүзінде орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы	.Матылар, уақыт өлшегіш «Көршіңізге көрсетіңіз стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	Чемпиондар тұғыры

Қысқа мерзімді жоспар № 28-29

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық және зияткерлік ойындары		Мектеп:	
мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:	
сынып: сабақ		Қатысқаны:	Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. Қаршу әдісін үйрету, жаттықтыру		

Оқыту мақсаты, осы сабақта қол жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау 5.2.4.1 дене жаттығулары аясындағы іс-әрекеттерді оңтайландыру және балама түрлерін құруға қажет ережелер мен құрылымдық тәсілдерді білу және түсіну.	
Сабақ мақсаты	Барлығы: Төрттік, жалақ, алақан әдісін біледі, орындайды Көпшілігі: Алақан, төрт бұрыш әдістерін орындай алады. Кейбірі: Асық алмастыру, сарт-сұрт әдістерін орындай алады	
Бағалау критерийлері	Бес асық ойыны әдістерін біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс көрсетеді Ойын кезінде әр-түрлі физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады	
Тілдік мақсаттар	Мыналарды қамтиды: • Қақпақыл, кеней, сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»	
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық	
Пәнаралық байланыс	Математика, физика, биология	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.	
Сабақ барысы		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критерийімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене	Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты

	жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз орындалатын қарапайым жаттығулар кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол мен иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, сыныпқа ұсынады (нығыздалған доппен, секіргішпен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық кабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық еттер топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет.(оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	белгілеу үшін фишкалар/конустар.
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1 тапсырма «Сарт-сұрт» әдісін жасап қайталау. 2 тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Қаршу» Асықтар шашылады «қақпақыл»асықты жоғарыға лақтырады және ол алақанның сыртымен ұстап алынуы тиіс, қайта иіріледі және жоғарыда әрбір асық бөлек – бөлек ұстап алынады. Оқушыларға тәжірибе жүзінде орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы,	.Матылар, уақыт өлшегіш «Көршіңізге бөліс стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/

Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	Чемпиондар тұғыры
---------------------	---	--

Қысқа мерзімді жоспар № 30-31

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық және зияткерлік ойындары		Мектеп:	
мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:	
сынып: сабақ		Қатысқаны:	Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. Отау әдісін үйрету, жаттықтыру		
Оқыту мақсаты, осы сабақта қол жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.1.2.1 қимыл-қозғалыс комбинацияларын және олардың кейбір жаттығулардағы реттілігін білу және орындау 2.2.4.1 дене жаттығулары аясындағы іс-әрекеттерді оңтайландыру және балама түрлерін құруға қажет ережелер мен құрылымдық тәсілдерді білу және түсіну.		
Сабақ мақсаты	Барлығы: Төрттік, жалақ, алақан әдісін біледі, орындайды Көпшілігі: Алақан, төрт бұрыш, асық алмастыру әдістерін орындай алады. Кейбірі: Сарт-сұрт, қаршу әдістерін орындай алады		
Бағалау критерийлері	Бес асық ойыны әдістерін біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс көрсетеді Ойын кезінде әр-түрлі физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады		
Тілдік мақсаттар	Мыналарды қамтиды: - Қақпақыл, кеней, сақа - Шүкей, қойлық, ешкімек - Тәйкі, шік, бүк - ережелер, бағалау, адал ойын «Асық ату»		
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық		

Пәнаралық байланыс	Математика, физика, биология	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-ojyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.	
Сабақ барысы		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу, бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критериімен таныстыру. Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити «асық әніне» сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы. • бірінші топ құрал жабдықсыз орындалатын қарапайым жаттығулар кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол мен иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, сыныпқа ұсынады (нығыздалған доппен, секіргішпен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық еттер топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет. (оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1 тапсырма «Қаршу» әдісін жасап қайталау. 2 тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету «Отау» Ойыншы сол	.Матылар, уақыт өлшегіш

	қолымен бас және ортаңғы саусағының арқасында отау құрастырады. Сол қолы арқылы оң қолымен асықтарды шашады. «Қақпақыл» асықты сол қолы арқылы жоғарыға лақтырады, кейін «отау» арқылы біреулеп кіргізеді, «қақпақыл» асықты ұстап алады. Осылайша, «отауға» барлық асық кезекпен кіргізіледі. Бұл әрекетте ереже бар: таңдалған «қақпақыл» асықтан басқа, ойыншы тағы бір асық таңдайды – «ағалық» («хан»). Бұл ең жақыны немесе алыс асық болуы мүмкін, ол туралы ойынның бас кезінде келісіледі. Ол «отауға» ең соңғы болып кіргізіледі. Оқушыларға тәжірибе жүзінде орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы,	«Көршіңізге бөліс стратегиясы» https://massaget.kz/man-gilik-el/shanyirak/salt-dastur/31159/
Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	Чемпиондар тұғыры

Қысқа мерзімді жоспар № 32

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары:		Мектеп:	
Қазақтың ұлттық және зияткерлік ойындары			
мерзімі: _____		Мұғалімнің аты:	
сынып: _____		Қатысқаны:	Қатыспағаны
Сабақ тақырыбы	Бес асық ойыны. Ұпайларды есептеу әдісін үйрету, жаттықтыру		
Оқыту мақсаты, осы сабақта қол жеткізетін (оқу бағдарламасына сілтеме)	2.2.7.1 жарыс кезінде әділ ойнау, патриотизм және ынтымақтастыққа жататын мінез-құлық көрсету және түсіндіру;		

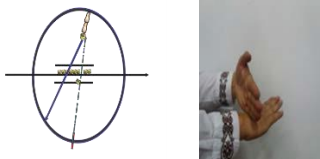
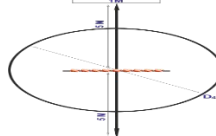
Сабақ мақсаты	Барлығы: Жалақ,алақан әдісін біледі, орындайды Көпшілігі: Алақан,төрт бұрыш, асық алмастыру әдістерін орындай алады. Кейбірі: Бірден отау әдісіне дейінгі әдістерін орындай алады	
Бағалау критерийлері	Бес асық ойыны әдістерін біледі Біріккен әрі тиімді жұмыс көрсетеді Ойын кезінде әр-түрлі физикалық әрекеттерде дағдыларды түсініп қолданады	
Тілдік мақсаттар	Мыналарды қамтиды: • Қақпақыл, кеней,сақа • Шүкей, қойлық, ешкімек • Тәйкі, шік, бүк • ережелер, бағалау, адал ойын • «Асық ату»	
Тәрбиелеу құндылықтар	Құрмет, жауапкершілік, патриоттық	
Пәнаралық байланыс	Математика, физика, биология	
АКТ қолдану	Ғаламтордан мәліметтер алу https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ арқылы анықтау.	
Сабақ барысы		
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурсы
Ұйымдастыру кезеңі 10-12 мин	Оқушылармен сәлемдесу,бүгінгі сабақтың тақырыбымен және бағалау критерийімен таныстыру.Сабақ барысындағы немесе дене жаттығуларын орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелерімен таныстыру. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыруда, активити « асық әніне » сергіту жасату. Жүгіріп орындалатын жаттығулар жиынтығы.	Әрбір тапсырма үшін үлкен бос кеңістік. Мұғалімге арналған ысқырық. Аумақты белгілеу үшін фишкалар/конустар.

	• бірінші топ құрал жабдықсыз орындалатын қарапайым жаттығулар кешенін құрады, сынып болып орындайды. (қол мен иық буындарына, мойынға және денеге, аяққа және жалпы денеге арналған); • екінші топ құрал жабдықпен орындалатын жаттығулар кешенін құрады, сыныпқа ұсынады (нығыздалған доппен, секіргішпен, гимнастикалық орындықта, гимнастикалық қабырғада). Оқушылардан сұрау - Әр түрлі бұлшық еттер топтарын жаттықтыратын жаттығуларды неліктен орындау қажет.(оқушылардың жауаптарын тыңдау, жауаптарына қарай бағалау)	
Негізгі бөлім 28-30 мин.	1 тапсырма «Отау» әдісін жасап қайталау. 2 тапсырма Сабақ тақырыбы бойынша түсіндіру, көрсету Ұпайларды санау. Алдыңғы әрекеттерді аяқтаған соң, ойыншы өзіне екі жолмен ұпайларды жинайды. 1. Жоғарыға 5 асық лақтырып, оларды алақанның сыртымен ұстап алады. Қайта жоғарыға лақтырып, оларды жоғарыдан ұстап алады. Әр асық 10 ұпаймен есептеледі. Егер ойыншы барлық 5 асықты ұстап алса, онда 50 ұпай жинайды. 2. Ойыншы қолын сыртқа қаратып, барлық асықтарды жоғарыға лақтырады. Кейін оларды үстінен алақанын ашып, ұстап алады. Әр асық үшін 10 ұпайдан алады. Оқушыларға тәжірибе жүзінде орындату Сұрақ-жауап Қандай қиындықтар болды? Шешу жолдары? Оқушыларды орындаған жаттығуларына қарай талдау және бағалау. Өзін-өзі бағалау парағы,	.Матылар, уақыт өлшегіш «Көршіңізге бөліс стратегиясы» https://massaget.kz/man_gilik_el/shanyirak/salt-dastur/31159/

Қорытынды 5 мин.	Бүгінгі сабақты қорытындылау мақсатында төрт жағдаят бойынша оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша өз ойларын жазу сұралады	Чемпиондар тұғыры
---------------------	---	--

Қысқа мерзімді жоспар № 33-34

Бөлім ұзақ мерзімді жоспары: Қазақтың ұлттық ойындары Мектеп:		
Мерзімі:	Мұғалімнің аты:	
Сынып:	Сабақ	Саны
Сабақ тақырыбы:	Бес асық ойынын ережемен ойнау (Жарыс)	
Оқу мақсаты:	2.2.6.1 жарыс іс-әрекеттері және төрелік ету ережелерін білу; 2.2.7.1 жарыс кезінде әділ ойнау, патриотизм және ынтымақтастыққа жататын мінез-құлық көрсету және түсіндіру;	
Сабақ мақсаты	Барлығы: Бес асық ойынын біледі Көпшілігі: Бес асық ойынындағы бірден алақанға дейінгі әдістерді орындай алады. Кейбірі: Бес асық ойыны әдістерін орындай алады	
Бағалау өлшемдері	Сақаның оңқай не солақай екенін ажыратады Сақаны иіруді, тұру түрлерін және атуды үйренеді Ережеге сай ойнай алады	
Тілдік мақсаттар	Оқушылар: командалық тапсырмалардың әр түрлілігі жағдайында негізгі қозғалыс дағдыларын талқылай алады,	
Тәрбиелеу құндылықтары	Қарым-қатынас, шындық, патриотизм.	
Пәнаралық байланыс	Математика, информатика, әдебиет	
АКТ қолдану	Ғаламтордан сынып деңгейіне сай мәлімет алып қолдануға болады. https://www.zharar.com/kz/national/602-oiyn.html	
Бастапқы білім	Оқушылар алдыңғы тақырып бойынша білімін сұрау не білетінін сұрақ қою арқылы анықтау	
Жоспарланған кезеңдері	Сыныпта жоспарланған іс-шаралар	Ресурстар
Бастапқы кезең 10 минут	Сапқа тұрғызу, сәлемдесу, сабақтың тақырыбымен, оқыту мақсатымен, жетістік критериілерімен таныстыру. Сабақтың негізгі мақсатын айту Қауіпсіздік ережесімен таныстыру. Жалпы жүру, жүгіру жаттығулары Демалу, дембасу	Үлкен кеңістік, ысқырық.

	Жалпы дамыту жатығуларын орындату	
Негізгі кезең 25 минут	Сабақтың тақырыбы бойынша, асық ойынының түрі «Бес асық» ойынымен таныстыру, жаттықтыру, ойнату. Б Е С А С Ы Қ ойыны ережесі Ойынға көлемі бірдей бес асық қолданылады (асықтардың төртеуі бір түсті, біреуі бөлек түсті болуы тиіс, бұл асық «қақпақыл» деп аталады). Ойнау кезегін анықтау үшін, төреші ойыншылардың «қақпақыл» асықтарын алып екеуін бірге иіреді. Иірген кезде кімнің асығы АЛШЫ түссе, сол бірінші болып ойынды бастайды. Егер екі баланың, үш баланың, немесе төртеуінің де сақасы бір қалыпта түссе, кезек ретін нақты белгілегенге дейін сақалар қайта иірледі немесе жеребе арқылы анықталады. Ойын жеке және жұптасып командалық түрде өткізуге болады. Ойын мазмұны. Ойынды бір қолмен ойнайды. Ойыншылар жерден асықтарды жинастырған кезде, басқа асықтарға қолдары тимеуі тиіс. Егер ойын ережесі бұзылса, ойынды келесі ойыншы жалғастырады. Ойынды жалғастыраар кездегі әр сәтте, ойыншы қателескен жерінен жалғастырады. Жарыс кезінде төрешілердің пәрмендері: Диагональ пәрмені: Баста пәрмені: Қате пәрмені: Асық ату алаңы: Мүмкіндік: Таза шықты: 	Ысқырық ,секундомер, үлкен кеңістік, асықтар, жалаушалар., Қазақтың ұлттық ойындары кітабы, авторы Б.Төтенай Бес табан ойынының қолданыстағы ережелері-2019 Асықтар Бес табан ойынының қолданыстағы ережелері-2019

	Ережемен «Бес асық» ойынынан жарыс өткізу	
Қорытынды бөлім 10 минут	Оқушылар дем басу жаттығуларын жасайды. Сабақты қорытындылау. Кері байланыс сақа бейнеленген парақшалар арқылы білдіріп артына пікірлерін жазады. «Алшы»- бәрі түсінікті, қызықты, «тәйкі»- түсінікті бірақ..., «шік»- әлі де жетілдіруді қажет етеді, «бүк»- түсініксіз, қызықсыз.	Стикерлер, қаламсап, қарындаштар, тақта.

Қорытынды

Асық ойындарының балаға беретін тәрбиелік маңызы

Негізі жоғарыда ішінара айтып өткеніміздей, асық ойынының кез-келген түрінің балаға тигізер ықпалы мен тәрбиелік маңызы зор. Бұл мәселеге атүсті немесе немқұрайлы қарауға болмайды. Айталық, әлсін-әлсін әрі мұқият ойнап жүрген бала ойын барысындағы өзінің әр іс-әрекетіне үлкен жауапкершілікпен қарауға үйренеді. Көнге қай шамаға шығу, көн сызығында тұрған қай асықты қалай атқан дұрыс, арақашықтықты дәл мөршерлеп үлгеру, қасындағы ойыншылардың қалай ойнап жүргенін үнемі қадағалап отыру, өзінің ойыны да басқа ойыншыларға қалай әсер етіп жатқанын ұдайы жадынан шығармау тәрізді категорияларын жастайынан тұла бойына сіңіріп өсірген бала дұрыс адам болып қалыптасары сөзсіз. Осы жерде мына бір нәрсеге баса назар аударалық: **асық ойынын қалай болса солай ойнаған баланың психологиясы да солай алақұла қалыптасып**, үлкен өмірде әп дегеннен өз жолын таппай, сергелдеңге түсуі де ықтимал. Сондықтан, асық ойнап жүрген балаңызды орынсыз қақпайлай бермей, қайта қашан, қайда, қалай ойнаған дұрыс болатынын бағыттап, жөн сілтеп, орынды ақыл-кеңесіңізді беріп отырғаныңыз абзал. Асық ойнаған бала азып кетеді деген саңыржақ пікірдің теріс екенін өмірдің өзі-ақ дәлелдеп бергенін аз көріп жүрген жоқпыз. Әрине, бұл – балаңыз таңертеңнен кешке дейін асық ойнасын деген ұшқалақ пікір емес екені белгілі. Қалай десек те, асық ойыны – ұлттық нышанымыздың бірі екенін біліп жүрсек болғаны.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақ халқының энциклопедиясы 2003ж
2. Қазақтың ұлттық ойындары Тайжанов С ,Қасымбекова С Алматы 2004ж
3. Қазақтың ұлттық ойындары Алматы 2005ж
4. «Ұлттық ойындар- халық мұрасы», «Кітап» 2006 жыл, Атабаев А.С
5. «Қазақстан мектебі» журналы, №4, 2006 жыл
6. «Қазақ ойындары» балаларға арналған. Алматы.2007ж. Молдағаринов А.
7. Қазақстанда дене тәрбиесі жүйесінің дамуы. - Алматы: Санат, 2000ж. Уақбаев Е.
8. Қазақ халқының салт-дәстүрлері Алматы 2007ж
9. Асық ату-Шекемтас кітап Бөрібеков .Б Тараз 2015ж
- 10.«Асық ату» және «Бес асық» ойындарының қоданыстағы ережелері Нұр-Сұлтан қаласы-2019 ж
- 11.Мектептегі дене шынықтыру. Республикалық оқу-әдістемелік журнал. №1-3 2011 жыл №6 2012 жыл
- 12.Ұстаз. Ғылыми-әдістемелік журнал. №1 2012 жыл
- 13.Қазақстан мектебі» журналы, №4, 2006 жыл
- 14.Дене мәдениеті – оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу жүйесінде. Ізденіс-2009жыл
- 15.Дене мәдениеті – оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу жүйесінде. Ізденіс-Поиск. 2009 жыл №2(2) -Б.262-264.
- 16.Спорт әлемі. Алматы 2010ж 99-102 б.
- 17.Асық ойынын үйрету әдістемесі Орал қ. 2016ж